

VERDER MET DE VESTING MUIDEN

ONTWIKKELPLAN

Gemeente Muiden

VOORWOORD

Het beeld van de gemeente zal in de komende jaren veranderen. De A1 wordt verlegd en verbreed en er worden nieuwe bruggen en grootste aquaduct van Europa gebouwd. Ten westen van de Vecht zullen twee bijzondere nieuwe woonwijken ontstaan met veel aandacht voor groen.

Een van de belangrijke speerpunten voor Muiden in de komende jaren is het behouden van de identiteit en het verbeteren van de leefomgeving en het landschap bij de uitvoering van alle grote projecten en een gemeentelijke fusie.

Nadat de ruimtelijke visies voor Muiderberg en het agrarisch gebied zijn vastgesteld, wordt in dit ontwikkelplan het karakter van de Vesting Muiden vastgelegd. De ligging van de vesting aan de monding van de Vecht in de Zuiderzee en als laatste militaire post voor Amsterdam is cruciaal geweest voor de historie en is de belangrijkste reden voor onder meer de bouw en aanleg van het Muiderslot, de vestingwerken, de Groote Zeesluis, de Westbatterij en forteiland Pampus. Kringenwetgebouwen, militaire werken en het open landschap. De Vesting Muiden is het begin van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en onderdeel van het werelderfgoed Stelling van Amsterdam.

Dit ontwikkelplan biedt de kaders voor de toekomst van de vesting. De gemeente staat voor een hoogwaardige ruimtelijke kwaliteit en daarbij is een balans tussen vernieuwing en verleden onmisbaar. De titel van dit ontwikkelplan 'Verder met de Vesting Muiden' geeft dit mooi aan. De vestingwerken zijn in de geschiedenis steeds aangepast aan de eisen van de tijd. Ook nu de militaire functie is vervallen staat de vesting niet stil. Wij willen de schoonheid van de vesting niet alleen koesteren als uniek onderdeel van een werelderfgoed maar ook verder ontwikkelen als een aantrekkelijk plaats om te wonen en te bezoeken.

Ik hoop dat dit ontwikkelplan inspiratie en aanknopingspunten biedt voor toekomstige projecten zodat wij nog lang kunnen genieten van ons mooie stad.

Henny Timmerman
Wethouder ruimtelijke ordening

VERDER MET DE VESTING MUIDEN

Ontwikkelplan

Datum: 21 januari 2014
Auteur: mr. Chr.B.B. (Christiaan) van Zanten

Inhoud

1. Inleiding.....	4
2. Geschiedenis van Muiden	5
2.1 Ontstaansgeschiedenis.....	5
2.2 Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie	6
2.3 Beschrijving huidige Vesting Muiden.....	7
3. Ambitie en uitgangspunten.....	12
3.1 Ambitie.....	12
3.2 Uitgangspunten.....	13
4. Ontwikkeling	15
4.1 Ruimtelijk karakter	15
4.1.1 Structuur.....	15
4.1.2 Begrenzing	16
4.2 Vestingwallen en de gracht	17
4.3 Entrees	20
4.4 Militaire gebouwen	22
4.5 Architectuur en inrichting openbare ruimte	26
4.6 Water	27
4.7 Natuur en ecologie.....	28
4.8 Verkeer	30
4.8.1 Auto.....	30
4.8.2 Fiets	31
4.8.3 Voetgangers	32
4.9 Aantrekkelijkheid voor inwoners en bezoekers.....	33
4.9.1 Bewoners	33
4.9.2 Bezoekers	34
4.9.3 Ontwikkelstrategie toerisme.....	35

1. Inleiding

De ligging van Muiden aan de monding van de Vecht in de Zuiderzee en als laatste militaire post voor Amsterdam is cruciaal geweest voor de historie van de gemeente en heeft een belangrijk deel van haar identiteit bepaald. De ligging is de belangrijkste reden voor onder meer de bouw en aanleg van het Muiderslot, de Vesting Muiden, de Westbatterij, forteiland Pampus, de Grootte Zeesluis, Kringenwetgebouwen, militaire werken en het open landschap. Muiden heeft hierdoor een unieke historische positie verworven: Muiden is het begin van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en onderdeel van het UNESCO-Werelderfgoed Stelling van Amsterdam. De Vesting Muiden, met grote publiektrekkers als het Muiderslot en Pampus, is van nationaal belang.

Ook in de huidige tijd is de ligging van Muiden cruciaal. Gelegen in de Metropoolregio Amsterdam vormt Muiden de schakel tussen Amsterdam en Almere. Het knooppunt A1/A6 is gelegen in Muiden. In de komende jaren zal Muiden aan grote veranderingen onderhevig zijn. Het zwaartepunt van het Tracébesluit Schiphol-Amsterdam-Almere ligt in Muiden. De A1 wordt verlegd en verbreed, (spoor)bruggen en 's wereld grootste aquaduct worden hier gebouwd en er komt een brug voor lokaal verkeer, waardoor de verkeerstromen ingrijpend zullen veranderen. Tegelijkertijd wordt in samenwerking met de gemeente Weesp een bijzondere nieuwe woonwijk in de Bloemendalerpolder gerealiseerd, waarbij 2/3 van de polder groen blijft. Ook op het Krijgsman-terrein zal een nieuwe woonwijk verrijzen.

Deze ontwikkelingen geven aanleiding om fundamenteel na te denken over de toekomst van de gemeente. Een van de belangrijke speerpunten daarbij is het waarborgen van de historie en het verbeteren van de leefomgeving en het landschap van de gemeente bij de uitvoering van het Tracébesluit. In de Toekomstvisie, Economische Visie en de Nota Cultuurhistorie en Landschap heeft de gemeente daarom op hoofdlijnen richting gegeven aan het beleid voor de komende jaren.

Binnen deze totaalkaders is dit ontwikkelplan opgesteld voor de toekomstige betekenis van de militaire historie in en rondom de Vesting Muiden waarin doelstellingen voor de toeristische ontwikkeling, cultuurhistorische beleving en ruimtelijke kwaliteit centraal staan.

De opbouw is als volgt. Allereerst wordt een beschrijving en analyse gemaakt van de geschiedenis en ontwikkeling van de Vesting Muiden. Vervolgens worden de ambities van de gemeente verwoord. Daarna volgt de visie op de ontwikkeling van de Vesting Muiden. Deze visie volgt uit cultuurhistorische onderzoeken, beleidsdoelstellingen en inbreng van bewoners en ondernemers uit de gemeente. Dit ontwikkelingsplan kan vervolgens worden vertaald in meer concrete uitvoeringsprojecten.

Het zwaartepunt van dit ontwikkelplan ligt bij de Vesting Muiden. De vesting kan echter niet los worden gezien van de rest van de gemeente. Waar hierna de termen 'gemeente' of 'Muiden' wordt gebruikt, wordt de hele gemeente bedoeld. De term 'Vesting Muiden' of 'vesting' wordt gebruikt voor de oude stadskern Muiden, dus zonder de wijken Noord-West, Zuid-West en Mariahoeve.

2. Geschiedenis van Muiden

2.1 Ontstaansgeschiedenis

De vroegste vermelding van Muiden dateert uit de 8^e eeuw. Muiden heeft door de ligging in het betwiste grensgebied tussen het Sticht Utrecht en het opkomende graafschap Holland tot in de 15^e eeuw te lijden onder oorlogsgeweld en wordt verschillende malen verwoest. Rond 1280-1285 bouwt Graaf Floris V een sterkte aan de Vechtmonding. Deze dient als Hollands militair steunpunt en ter controle van de riviervaart. Er wordt een ketting over de Vecht gespannen voor de tolheffing. In 1285 gaf hij opdracht tot de bouw van een kasteel, dat wij nu allemaal kennen als het Muiderslot. Vanaf de 15^e eeuw worden er vestingwerken aangelegd. Op de kaart van Muiden uit de 16^e eeuw is te zien dat de dijken aan weerszijden van de Vecht aaneengesloten zijn bebouwd en halverwege met elkaar door een brug zijn verbonden.

De grondvorm van de Vesting Muiden dateert uit 1577 en is in de loop der eeuwen aldoor verbeterd: de vestinggracht wordt steeds breder en de vestingwallen wordt steeds hoger en van bastions (hoekige aarden uitbouwen) voorzien. Rond 1850 worden er drie ravelijnen (driehoekige eilanden) in de vestinggracht aangelegd. In 1852 wordt de westelijke batterij versterkt met een torenfort. Na 1874 worden de bastions opgehoogd naar 7,3 meter en de gedeeltes tussen de bastions (courtines) worden 4,5 meter hoog. Tussen 1874 en 1876 zijn in de oostelijke wallen bomvrije gebouwen, schuilplaatsen en remises (opslagloodsen) geplaatst, herkenbaar aan de letters C t/m H (gebouw A en B in de omwalling van het Muiderslot zijn gesloopt). Tussen 1887-1895 wordt Fort Pampus gebouwd.

Samengevoegde kaarten ontwikkeling Vesting Muiden van 1560 tot 1879 (kaart A.F. Bot)

De Vesting Muiden wordt, voor wat betreft de westelijke omwalling, als zodanig opgeheven bij Koninklijk Besluit van 28 mei 1926. De naam verandert dan officieel van Vesting naar 'Wal van Muiden'. In het Interbellum worden er in de gemeente een groot aantal betonnen werken gebouwd en wordt er ter hoogte van Muiderberg een frontlinie ingesteld.

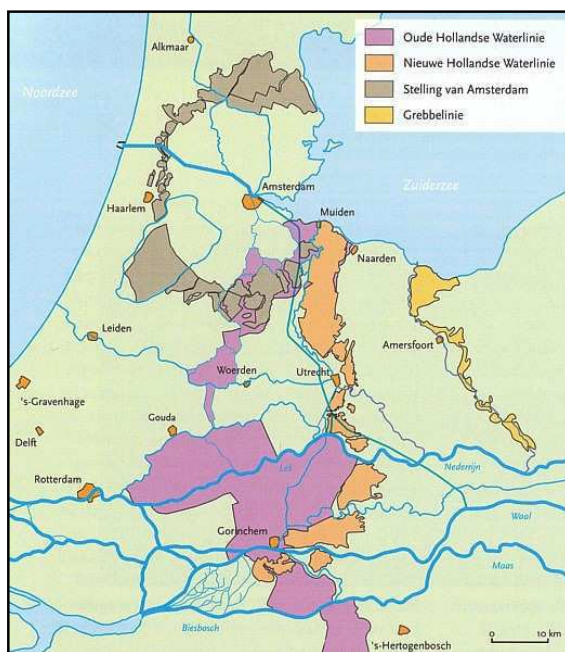
Na het vrijgeven van de westelijke vestingwallen zijn deze terreinen in 1936 en volgende jaren bebouwd met woningwoningen. De Wal van Muiden wordt in 1951 opgeheven als verdedigingswerk. Vanaf de jaren vijftig wordt met het bouwen van de woonwijk Noord-West de in de middeleeuwen afgebakende stadsomgrenzing overschreden. Daarna volgt de woonwijk Zuid-West. Begin jaren zeventig wordt in de Vesting de Bouvy-wijk gerealiseerd, op de plaats van de oude zoutfabriek van Bouvy. Buiten de vesting wordt in de jaren zeventig de wijk Mariahoeve gerealiseerd.

In de loop van de 20^e eeuw worden de vestingwallen verlaagd en afgevlakt. Gebouw A en B worden gesloopt en ook de vestinggracht bij gebouw C (en H) wordt gedempt, waardoor het Vestingplein ontstaat. Inmiddels is een kentering gaande en zijn de vestinggrachten gedeeltelijk hersteld. De fundering van gebouw A wordt gebruikt voor de bouw van het Waterschild bij het Muider slot.

2.2 Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie

De Hollandse Waterlinies en de Stelling van Amsterdam zijn militaire waterlinies, bedoeld om middels gecontroleerde onderwaterzettingen (inundaties) de vijand te kunnen stoppen. De linies als geheel zijn gecompliceerde werken met inundatievelden, sluisen, inundatiekanalen, stuwen, forten, vesting, schootsvelden en verboden kringen, kazematten en andere werken.

De Nieuwe Hollandse Waterlinie is een uit 1815 daterende verdedigingslinie van 85 kilometer lengte, die loopt vanaf Muiden tot aan de Biesbosch. De Nieuwe Hollandse Waterlinie bestaat uit vele forten, dijken, inlaatsluisen en inundatievelden. De Stelling van Amsterdam is een uit de periode 1880-1920 daterende verdedigingsgordel rondom de stad Amsterdam, bestaande uit 42 forten, vele dijken, inlaatsluisen, inundatievelden, en dergelijke. De Stelling van Amsterdam is in totaal 135 kilometer lang en tussen de 250 meter en circa 5 kilometer breed.

De Vesting Muiden ligt rond de strategisch uiterst belangrijke monding van de Vecht. De zeesluisen konden de monding sluiten, maar ook water uit de voormalige Zuiderzee inlaten. Ook was de vesting van belang ter verdediging van de accessen (hogere punten) van de Naardertrekvaart en de zeedijken. De grondvorm van de Vesting Muiden dateert uit 1577 en is in de loop der eeuwen aldoor verbeterd. De Oude Hollandse Waterlinie is ontstaan in het jaar 1672 en vormt in de 17^e en 18^e eeuw een militaire verdedigingslinie tussen Muiden en de Biesbosch ter bescherming van Holland en Amsterdam tegen aanvallen uit het oosten. Voor de verdediging van de sluisen werd de Vesting Muiden al in de tijd van de Oude Hollandse Waterlinie voorzien van aarden werken, onder meer in de nabijheid van het Muider slot. Van 1672 tot 1816 maakt Muiden deel uit van de Oude Hollandse Waterlinie, daarna van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en van de Stelling van Amsterdam, die in 1922 opgaan in de Vesting Holland.

De Nieuwe Hollandse Waterlinie en Stelling van Amsterdam zijn in de gemeente op hoofdlijnen nog min of meer intact. Naast de Vesting Muiden en kasteel Muiderstot, is het open landschap van Muiden, deels gevormd door de verboden kringen, schoots- en inundatievelden, nog grotendeels aanwezig. Dit geldt ook voor de grote forten (De Westbatterij en Fort Pampus) en de zichtlijnen tussen deze forten. Alle bouwfases van de verschillende linies zijn terug te vinden, van vestingwerken en sluizen tot de betonnen werken bij de positie Muiderberg en de restanten van de Kruitfabriek. Ook valt er naast de primaire hoofdverdedigingslijn een latere frontlijn binnen de gemeentegrenzen. De militaire krijgsgeschiedenis en het voortschrijden van de militaire techniek is dan ook goed zichtbaar. Er is echter ook veel verloren gegaan. Door de aanleg van A1, de Vechtbrug en de (parkeerplaats langs de) Mariahoeveweg is de zuidelijke entree van de vesting in grote mate aangetast. De relatie met de vesting en het schootsveld is op sommige stukken niet meer zichtbaar. Ook zijn in delen van de stad de vestingwerken gedeeltelijk verloren gegaan.

Kernkwaliteiten van de Oude en Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam in Muiden zijn als volgt te beschrijven:

- een samenhangend systeem van forten en militaire bouwwerken, dijken, inlaten, accessen, waterwegen, inundatiekommen, verboden kringen en schootsvelden en een voormalige Kruitfabriek
- de zichtbaarheid en herkenbaarheid van de militaire geschiedenis
- een groen en overwegend rustig karakter
- openheid van het landschap en het IJmeer rondom de Vesting Muiden en Muiderberg
- de cultuur-, architectuur-, en militairhistorisch zeer waardevolle bebouwing, bouwwerken en infrastructuur
- de historische inbedding van Muiden binnen grote structuren

2.3 Beschrijving huidige Vesting Muiden

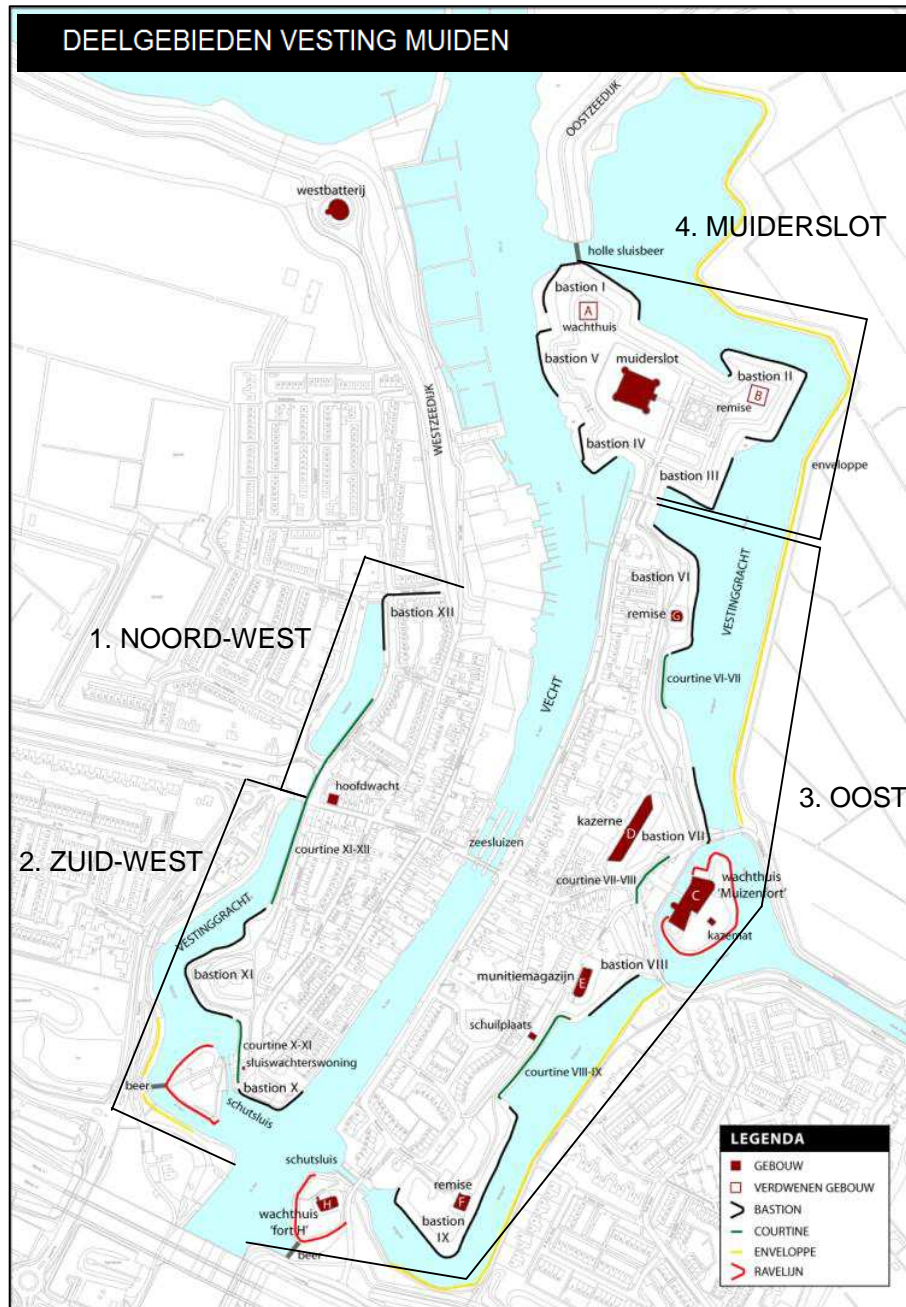
Op 15 oktober 1986 is de Vesting Muiden aangewezen als beschermd stadsgezicht. Dit stadsgezicht omvat de historische kern, de vesting en (de monding van) de Vecht, de Westbatterij, een gedeelte van de Zeedijk en het Muiderstot. De vestingwerken van Muiden (inclusief de Westbatterij) zijn ook aangewezen als rijksmonument. In de omschrijving van het rijksbeschermd complex Vesting Muiden worden de cultuurhistorische waarden ervan als volgt samengevat:

“Hoewel hier en daar delen verloren zijn gegaan c.q. zijn gewijzigd, is het geheel, gevormd door een hoofdwal, zes bastions, een omwald torengebouw, een afzonderlijke omwalling om het Muiderstot, verscheidene bomvrije gebouwen, een hoofdgracht met sluisbeer en twee gewone beren, drie ravelijnen, een hoofdwachter en een enveloppe:

- *wegens het grotendeels gave karakter als voormalige, onregelmatige, veelhoekige, volgens het nieuw Nederlandse stelsel gebouwde vesting;*
- *wegens het grotendeels gave karakter als riviervesting bij de monding van die rivier en op een kruispunt van land- en waterwegen;*
- *wegens de bijzondere situering der inundatie- en scheepvaart- voorzieningen binnen de enceinte t.b.v. de functie van vestingstad in een sector van de voormalige Oude en Nieuwe Hollandse Waterlinie en later de Stelling van Amsterdam;*

een goed herkenbaar en redelijk gaaf voorbeeld van een in oorsprong zestiende-eeuwse vesting met aan latere krijgskundige ontwikkelingen aangepaste toevoegingen, die circa 350 jaar een belangrijke rol vervulde in ons nationale verdedigingsstelsel, welke geheel van algemeen belang is op grond van zijn architectuur- historische, krijgsgeschiedkundige en oudheidkundige waarde.”

De huidige vesting is in te delen in vier deelgebieden met een eigen karakter en specifieke verbeterpunten: noordwest, zuidwest, oost en Muiderslot.

1. Noord-West: tussen Amsterdamsestraat en Westzeedijk

Noordelijk van de Muidertrekvaart is de vestinggracht vergraven tot een lange, flauw gebogen vijverpartij met treurwilgen erlangs, zonder verbinding met de rest van de vestinggracht. De wal heeft plaats gemaakt voor de woonhuizen langs de Burgemeester de Raadsingel. De Koningin Julianastraat is ongeveer langs Bastion XII geroid.

Aan het einde van de Zeestraat ligt voor de Westzeedijk nog een restant van Bastion XII. Nu loopt de Westzeedijk naar de Westbatterij. Hier is de dijk opnieuw onder profiel gebracht. De verbinding is historisch: Vanaf Bastion XII werd dekking gegeven aan deze dijk tot de Westbatterij.

2. Zuid-West: tussen 'bastion X' en Amsterdamsestraat

In het zuidelijk deel van dit deelgebied is veel van de oorspronkelijke Vesting Muiden nog aanwezig: de Bastions X en XI, het ravelijn ervoor, de stenen beer en de schutsluis. Bastion X ligt tussen 2 en 3 meter hoog en dient als parkeerplaats. Het bastion is beperkt zichtbaar. De Weesperpoortsluis erachter is nauwelijks zichtbaar van de overkant, de relatie tussen Fort H en Bastion X is er niet meer. Dat is jammer want dit is een prachtige, beeldbepalende locatie.

Ter hoogte van Bastion XI is het grootste deel van de wallen afgevlakt en meer naar het noorden helemaal afgegraven. De vestinggracht is intact, evenals het ravelijn met bijbehorende stenen beer (afgetopt en met voetpad erop), het sluisje en de woning ernaast. Op Bastion XI staat het restant van molen De Spiering. Hier zijn de wallen begin jaren '20 van de vorige eeuw omgevormd tot een plantsoen.

De wal, met een steil buitentalud, loopt nog steeds naar de punt van Bastion XI omhoog, zoals dat door de Commandant van de Vesting Holland was voorgeschreven. Molen en huis liggen verdiept, de vestinggracht is goed te zien doordat de bomen (linden langs het pad en treurwilgen langs het water) het zicht openlaten. Hier is feitelijk geen sprake meer van een wal, maar van een eenvoudige, maar goed bij het lijnvormige tracé passende parkaanleg en boomaanplant. Net ten noorden van Bastion XI ligt een kleine bastionvormige uitstulping die op kaarten van na 1850 steeds is afgebeeld.

Het ravelijn ervoor is lastig als zodanig herkenbaar door het gebouw van de muziekvereniging dat er midden op is gebouwd en het op de beer aangelegde pad. Het sluisje met de sluiswachterswoning is een fraaie situatie die vanaf de Vecht nauwelijks zichtbaar is. Voorheen lag er een brug bij de zuidpunt van het ravelijn. Aan de overkant van de vestinggracht liggen woonboten met hagen erlangs op de oever. Vanaf daar is het zicht op de vesting zeer beperkt.

Bastions X en XI en het ravelijn vormen de entree tot de vesting vanaf de parkeerplaats bij de Maxisweg (P1).

3. Oost: Tussen 'Fort H en Muiderslot'

Tussen het Muiderslot en de Kazerne is de wal met de gebouwen erin, en de vestinggracht goed bewaard gebleven. De vrij steile aarden wal is bij de bastions tussen 3.30 en 3.40 m. hoog, de courtine ertussen is bijna 3 m. Weliswaar zijn de wallen aanmerkelijk lager dan ze ooit waren (tussen 7 en 4,5 m) maar ze zijn heel goed herkenbaar. De wallen zijn niet alleen in de slappe ondergrond gezakt, maar ook is het oorspronkelijke profiel afgevlakt en verbreed, de ooit haaks erop gelegen traversen zijn verdwenen en er is over bijna de gehele lengte een wat slingerend wandelpad aangelegd. Het Muizenfort of gebouw C is gerestaureerd.

Ter hoogte van het Muizenfort zijn de courtine VII-VIII en een deel van de bastions VII en VIII afgegraven ten behoeve van het verkeer en het Vestingplein. De samenhang tussen de nog bestaande delen van de wal is daardoor lastig herkenbaar; er is een onduidelijke situatie ontstaan. De aandacht trekkende (tijdelijke) gebouwtjes en de inrichting van het plein/parkeerplaats maken de situatie er niet beter op. Het terugbrengen van de gracht in afgeslankte vorm vóór het Muizenfort heeft de samenhang wel verbeterd.

Alleen op courtine VI-VII staan aan beide zijden laanbomen (populieren), die niet ouder zijn dan 50 jaar. Langs de wal staan her en der op de berm uitgeschoten oude meidoorns. Er is een prachtig uitzicht over de gracht, de enveloppe en het inundatiegebied/schootsveld. Vanuit het oosten gezien is het beeld van de Vesting Muiden in het open landschap en tegen de kustlijn van het IJsselmeer dan ook bijzonder waardevol.

Ook in het gedeelte tussen de Kazerne en Fort H zijn wal, gracht en gebouwen aanwezig. Dit deel van de wal heeft een onduidelijk begin en einde (bij het Muizenfort en Bastion IX). Daartussen is de wal nu ruim 2 meter hoog gelegen pad langs achterkanten van huizen, waar de wal ooit 4,5 m. hoog was. Aan de kant van de gracht stonden hoog uitgegroeide meidoorns, zodat van gracht en bebouwing aan de overkant niets te zien was, en vice versa. Het opvallend grote Bastion IX is lastig als zodanig te herkennen, hoewel de wal redelijk hoog is gebleven: ca. 3.70 m. Het pad loopt niet langs de contour van de wal, maar snijdt die af.

Bij Fort H is een deel van de vestinggracht gedempt; de stenen beer is daarin opgenomen. De situatie wordt binnenkort verbeterd. Dat is goed, want Fort H, en de Bastions IX en Bastion X aan de overzijde vormen in feite vanuit het zuiden en vanaf de Vecht het gezicht van de Vesting Muiden. Dat is des te urgenter wanneer de A1 wordt verlegd en hier meer ruimte komt.

Opvallend is dat de wallen bij de doorsnijdingen een zo flauw hellend talud hebben gekregen dat ze niet herkenbaar zijn als een doorsneden wal. Dat is bijvoorbeeld het geval bij de Naarderstraat, de beide bruggen bij het Muizenfort en de Keetpoortsluis.

4. Muiderslot: Bastion I t/m V

Bij de aanleg van de vesting in 1577 wordt ook het Muiderslot omweld. Deze omwalling wordt, net als de rest van de vesting, in de loop der eeuwen uitgebreid tot 5 bastions rond het kasteel. Eind 19^e eeuw worden in de omwalling gebouw A en B gebouwd. Ook wordt tussen Bastion I en de zeedijk een stenen sluisbeer gebouwd ten behoeve van de inundaties. In 1955 worden gebouw A en B opgeblazen, waarna de wallen weer onder profiel zijn gebracht. De binnenzijde van de bastions krijgen een meer divers karakter door het terugbrengen van de Kruithof en de pruimenboomgaard. De sluis tussen het kasteelbastion en de rest van de oostelijke vesting wordt in de jaren '60 verwijderd en maakt plaats voor het poortgebouw.

De omwalling van het Muiderslot is, los van het verdwijnen van de traverses, goed bewaard gebleven. In 2013 is Bastion II opnieuw onder profiel gebracht. De oorspronkelijke beplanting

met meidoornhagen is nog aanwezig, al zijn deze wel uitgegroeid. De kenmerkende iepen langs de wal zijn wel verdwenen.

De binnenzijde van de bastions heeft een gemengd karakter gekregen met onderdelen uit verschillende periodes uit de geschiedenis van het slot. Ook zijn er museale attracties, zoals het Waterschild uit 2012, dat is gebouwd op de fundering van gebouw A.

Luchtfoto Muiderslot 2013

Conclusie over de huidige Vesting Muiden

De grondvorm van de vesting uit de 16^e eeuw is nog in belangrijke mate intact. De wijzigingen en toevoegingen aan de vesting uit de tweede helft van de 19^e eeuw bepalen nog steeds het huidige karakter, zeker in de delen oost en Muiderslot. Verder is de originele situatie in en rond de vesting grotendeels behouden met de open polderlandschappen (verboden kringen en inundatiegebied), het water en het terrein en gebouwen van de voormalige kruifabriek. De overgang van het open landschap naar de markante contouren van de vesting is nog zeer herkenbaar, behalve bij de wijken Noord-West, Mariahoeve en Zuid-West.

De vestingwallen zijn wel overal verlaagd en de stadspoorten zijn verdwenen. Daarbij is er een belangrijk contrast tussen de oost- en westzijde van de vesting. Aan de noordwestelijke zijde zijn de vestingwallen nagenoeg verdwenen en is de vestinggracht een vijver geworden, zonder verbinding met de oude vestinggracht/Muidertrekvaart. De zuidwestelijke zijde is vanaf 1926 ingericht als een stadspark. De contouren van de vestingwal en vestinggracht en het ravelijn zijn daar nog intact en duidelijk herkenbaar, maar het militaire karakter is verloren gegaan. De oostelijke wallen zijn wel aangetast, maar hebben hun militaire karakter redelijk behouden. Het streven naar het beter zichtbaar/beleefbaar maken van het militaire karakter van de vesting moet zich daarom toespitsen op de oostelijke wallen (inclusief het zuidelijke ravelijn). Rond het Muiderslot zijn de bastions in goede staat. Aan de buitenzijde is aansluiting met het gebied oost het streven.

3. Ambitie en uitgangpunten

3.1 Ambitie

Nederland heeft negen door UNESCO erkende werelderfgoederen. Deze zijn uniek in de wereld. Ze vertellen het bijzondere verhaal van Nederland en de Nederlanders op het gebied van waterbeheer, burgersamenleving en (land)ontwerp. Sinds 1996 is door de UNESCO het belang van de historische Nederlandse verdedigingslinie erkend en staat de Stelling van Amsterdam op de lijst van UNESCO Werelderfgoed. Het doel is om van de Stelling van Amsterdam een internationale publiektrekker te maken.

Ook de Nieuwe Hollandse Waterlinie wordt voorgedragen als werelderfgoed. De visie voor de ontwikkeling van deze linie werd neergelegd in Panorama Krayenhoff. De ambitie is de ontwikkeling van een samenhangend geheel van militair-historische objecten met eigentijdse functies die bescherming en onderhoud garanderen. Dit perspectief is nog steeds de basis voor alle ontwikkelingsplannen in de linie. Er zijn drie hoofddoelstellingen geformuleerd: fysiek herstel van de linie (restauratie, zichtbaar maken), de linie in hoofden en harten krijgen en een duurzame exploitatie.

De Vesting Muiden is als onderdeel van de Stelling van Amsterdam van (inter)nationaal belang en is expliciet benoemd als kernkwaliteit van het voorgedragen UNESCO-werelderfgoed Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het belang van Muiden reikt daarom veel verder dan de gemeentegrenzen, maar draagt ook in belangrijke mate bij aan versterking van de regio en realisatie van landelijk beleid.

Deze unieke positie geeft verantwoordelijkheid maar biedt ook kansen. Naast de waarde van het behoud van cultuurhistorie leert ervaring in andere vestingsteden dat opwaardering van de vesting en het karakter van de vestingstad een enorme impuls geven op toeristisch en recreatief gebied. Met name ensembles, zoals beschermde gezichten worden door bezoekers hoog gewaardeerd. Het 'vestinggevoel' versterkt de identiteit en draagt daarmee ook bij aan de kwaliteit van de woonomgeving voor de inwoners.

De ontwikkeling van de militaire historie van de gemeente en de Vesting Muiden draagt in belangrijke mate bij aan het bereiken van de ambities van de gemeente.

In de Toekomstvisie, Economische Visie en de Nota Cultuurhistorie en Landschap zijn de ambities van de gemeente in de komende jaren concreet vastgelegd. Daarbij is het jaar 2020, waarin volgens de huidige planning de verlegging van de A1 en alles wat daarbij komt kijken wordt afgerond, een belangrijk ijkpunt. Ook zullen de nieuwe woonwijken in de Bloemendalerpolder en de Krijgsman dan vorm hebben gekregen. Daarnaast zal de gemeente Muiden opgaan in een fusiegemeente. Daarbij is het belangrijk om de gemeente 'goed op te leveren' en tegelijkertijd de identiteit van de gemeente vast te leggen en lokale ambities te hebben verwezenlijkt.

In de sliptestream van een succesvolle afronding van deze projecten wil de gemeente in 2020 de volgende doelstellingen op het gebied van cultuurhistorie en landschap hebben bereikt:

<i>Gemeente Muiden, de plaats voor de beleving van de militaire historie Een landschap met grote cultuurhistorische- en landschappelijke waarde Een hoogwaardige woon- en leefomgeving met haar eigen identiteit</i>
--

In het kader van het economisch beleid, zoals verwoord in de Economische Visie, geldt volgende hoofddoel:

<i>Meer bezoekers ontvangen, die meer besteden, langer blijven en vaker terugkomen.</i>

In de Toekomstvisie is het volgende beeld geformuleerd:

“Muiden is een aantrekkelijke woon-, leef-, werk- en recreatiegemeente, gericht op het behoud en de ontwikkeling van de groene, recreatieve en cultuurhistorische waarden. Een plaats waar toeristen graag vertoeven en waar sprake is van een gezonde bevolkingsopbouw, met een voorzieningenniveau dat passend is bij de schaal.”

De ontwikkeling van de vesting verbindt deze ruimtelijke, sociale, economische en financiële doelstellingen, die uiteindelijk primair de inwoners van Muiden ten goede moeten komen. De ontwikkeling van de vesting vormt zo een vliegwiel voor de ontwikkeling van de hele gemeente. In directe zin door een fraaiere woon- en leefomgeving met meer parkeer- en havenvoorzieningen en in indirecte zin door het trekken van toeristen en recreanten waar de lokale middenstand en de gemeente van kunnen profiteren, waardoor het voorzieningenniveau stijgt en de lasten dalen.

Samenvattend wordt de volgende ambitie uitgesproken:

“In en rond de Vesting Muiden ligt de kern van de militaire historie van de gemeente. Deze unieke kwaliteiten worden behouden, versterkt en benut om Muiden positief op de kaart te zetten, de woon- en leefomgeving van de bewoners te verbeteren en meer bezoekers aan te trekken die langer blijven. De ambitie is om het vestinggevoel te versterken door een planmatige aanpak te volgen, door initiatieven te nemen en plannen te ondersteunen die hier een bijdrage aan leveren.”

3.2 Uitgangspunten

Bij het ontwikkelen van de vesting is een planmatige aanpak vereist waarbij een aantal uitgangspunten wordt gehanteerd. Hierdoor kan vanuit een strategie worden gewerkt en draagkracht worden gecreëerd. Dit zijn de volgende uitgangspunten.

Eenheid in verscheidenheid

Het motto van de Nieuwe Hollandse Waterlinie is eenheid (in de Linie) in verscheidenheid (in lokale uitwerking). Dit past bij het karakter van de linie: één systeem, één doel en één beheerder door slim gebruik te maken van het lokale landschap. Dit motto past ook uitstekend bij de ontwikkeling van de Vesting Muiden. De kwaliteit van de gemeente en de Vesting Muiden als woon- en verblijfsgebied wordt gevormd door de samenhang van de verschillende unieke onderdelen. Gezamenlijk vormen deze onderdelen een uniek ensemble van internationaal niveau. Door beide aspecten te versterken kan de kracht van Muiden optimaal worden benut. De combinatie van sterkere eenheden maakt het geheel sterker.

Dit motto komt op verschillende niveaus naar voren, van grotere structuren als de Stelling van Amsterdam, de objecten en landschap binnen de gemeente tot het detailniveau van gebouwen in de vesting.

De identiteit van de militaire historie van Muiden wordt in belangrijke mate bepaald door de vestingwerken van de Vesting Muiden. Om de identiteit als vestingstad te behouden, te versterken en te benutten is het belangrijk dat de vier deelgebieden van de vesting een samenhangend geheel vormen. Zoals uit de historische analyse blijkt, zijn in de loop der jaren duidelijke verschillen tussen de verschillende delen van de vestingwallen ontstaan, waarbij herstel soms onmogelijk of ongewenst is. Zonder afbreuk te doen aan het gehele stelsel, kan de gegroeide identiteit van deelgebieden worden gebruikt om het verhaal van de vesting te vertellen en de kwaliteit als woon- en verblijfsgebied te verbeteren.

Zichtbaar, herkenbaar en beleefbaar

Voor een maximale beleving van het 'vestinggevoel' moet de vesting voldoen aan drie bepalende elementen: zichtbaarheid, herkenbaarheid en beleefbaarheid.

Zichtbaarheid

Het klinkt evident, maar voor een maximale beleving van de vesting is zichtbaarheid stap één, zowel letterlijk als figuurlijk. Letterlijk moet de vesting zichtbaar zijn om ervan te genieten. Wat ook zichtbaar moet zijn, is de trots van de gemeente en de inwoners op haar geschiedenis. Dit uit zich in het uitdragen en koesteren van deze identiteit.

Herkenbaarheid

Zichtbaarheid alleen is niet genoeg. Voor de beleving van de vesting is van groot belang dat de kenmerken van de vestingstad herkenbaar zijn. Dit versterkt de historische situatie en aantrekkelijkheid als woon- en verblijfsgebied. Ook is een herkenbare overgang van binnen en buiten de vesting van belang, zowel uit historisch oogpunt als om het versterken van het vestinggevoel. Het herkenbaar maken van de vesting en de verschillende deelgebieden zorgt voor de gezochte eenheid en verscheidenheid. Voor de toerist is ook de herkenbaarheid van Muiden als onderdeel van de linies van betekenis.

Beleefbaarheid

Het is niet de wens om de vesting een doods stilleven te laten zijn. Ondanks de monumentale status zijn de vestingwerken altijd een gebruiksvoorwerp geweest: vroeger voor militairen en nu voor inwoners en bezoekers. De mogelijkheden om de vesting te beleven draagt bij aan het woongenot van de inwoners van de gemeente en de aantrekkelijkheid voor bezoekers.

Aantrekkelijk voor bewoners en bezoekers

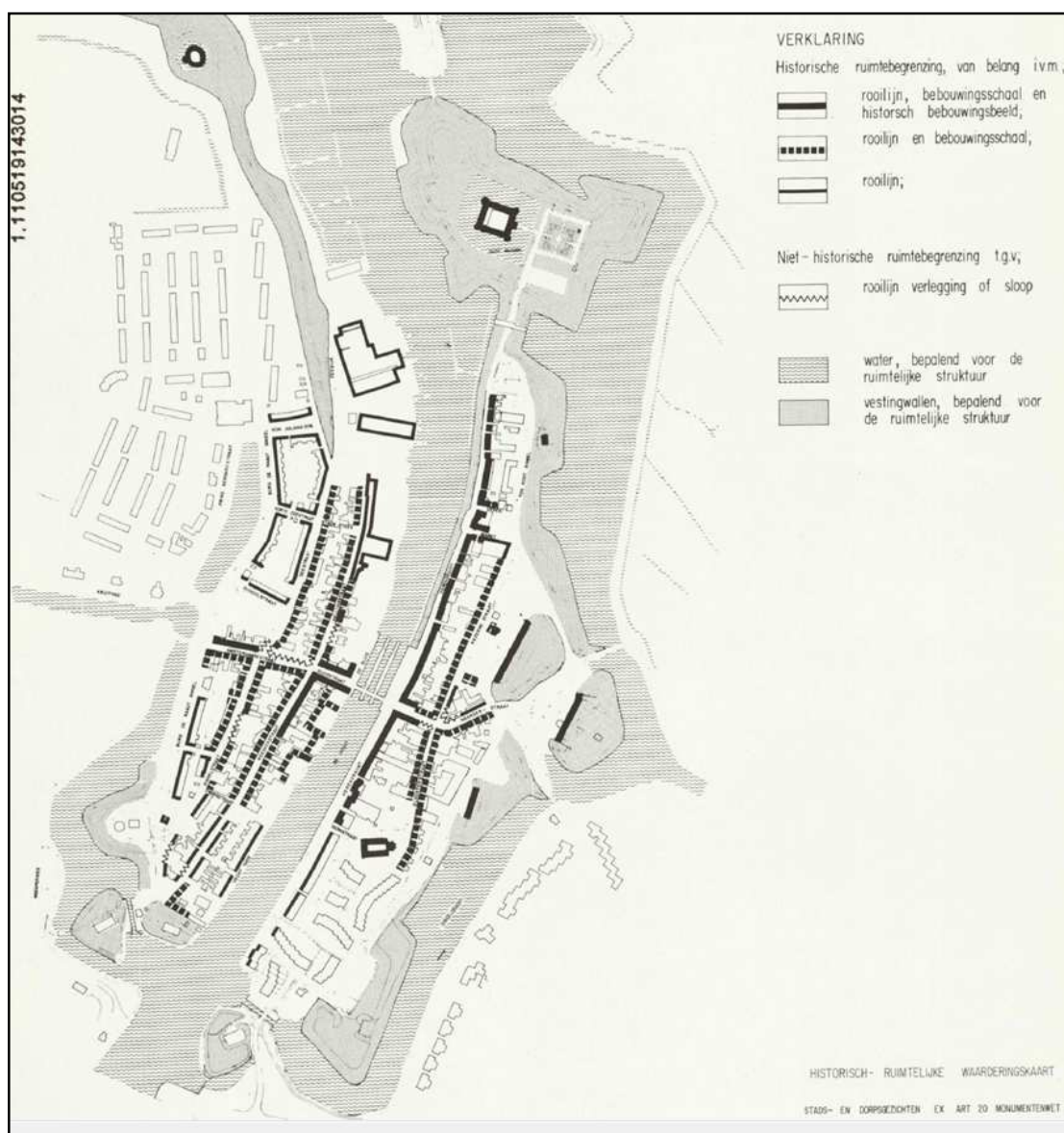
Het is de uitdrukkelijke wens van de gemeente om de vesting te laten bijdragen aan de instandhouding van het werelderfgoed, een goede leefomgeving van haar inwoners te bieden en een beleving te zijn voor haar bezoekers. Dit uit zich niet alleen in fraaie vestingwerken, inrichting van de open ruimte en architectuur, maar ook in voorzieningen voor kort en langer verblijf.

4. Ontwikkeling

4.1 Ruimtelijk karakter

4.1.1 Structuur

De ruimtelijke structuur van de vesting wordt nog altijd bepaald door het overzichtelijke, uit de middeleeuwen stammende, stratenpatroon aan de Vecht, met aan beide kanten een straat parallel eraan (Herengracht, Weesperstraat-Hellingstraat) en een straat haaks erop (Naarderstraat-Sluisstraat/Amsterdamsestraat). De Herengracht is de voornaamste straat in Muiden. De Kloosterstraat en Kazernestraat zijn de achterstraten van de Herengracht en hebben ook dit karakter. De bebouwing aan de oostkant van de Weesperstraat grenst met de achtertuinen aan het water van de Vecht. Aan de westzijde van de Weesperstraat is de oudste bebouwing te vinden. In de 20^e eeuw is de bebouwing parallel aan de Vecht uitgebreid met de Singelstraat, Zeestraat en de Burgemeester De Raadsingel aan de westzijde en de Kloosterstraat, Ravelijnpad en Ton Kootsingel aan de oostzijde van de Vecht. Langs deze straten staan voornamelijk woonhuizen.

Waarderingskaart bij aanwijzing Beschermd Stadsgezicht

De Groote Zeesluis vormt het knooppunt van deze straten en van de historische kern als geheel. De horecafaciliteiten direct rond de sluis en de concentratie van winkels in de Sluisstraat/Amsterdamsestraat getuigen van de vroegere pleisterplaatsfunctie.

Het is met name voor de bewoners belangrijk om deze structuur vast te houden, wat betekent dat in pure woongebieden geen toerisme of bedrijvigheid wordt gestimuleerd. Dit versterkt ook het centrum.

De Vecht is de belangrijkste openbare ruimte van de stad Muiden. De ruimtelijke relatie tussen de stad en de Vecht wordt aan de noordzijde nog altijd bepaald door de uitmonding van de rivier in open water, waarbij de Westbatterij en het daartegenover, meer landinwaarts gelegen, Muiderslot en de zeedijken de ingang van de Vecht markeren. In de Vechtmonding wordt het beeld voorts in sterke mate beheerst door de jachthaven en de scheepswerven, waar de voor de stad karakteristieke werf- en scheepvaartactiviteiten door de pleziervaart behouden zijn gebleven.

De karakteristieke beslotenheid van de historische kern is herkenbaar bewaard gebleven. Dit komt in belangrijke mate door de aanwezigheid van de vestingwallen en grachten, die als een lijst rond het prachtige schilderij Vesting Muiden liggen. De militaire functie, die de kern heeft vervuld, is nog op diverse plaatsen zichtbaar en in het oorspronkelijk beperkte aantal verbindingen met de omgeving is geen wezenlijke verandering gekomen.

4.1.2 Begrenzing

De herkenbaarheid van de vesting als militair systeem en stedenbouwkundige eenheid heeft baat bij een duidelijke begrenzing. Idealiter ligt deze op de grens tussen bebouwd gebied en open landschap langs de buitenwal (enveloppe) maar deze is, behalve langs de Schapekade, niet overal meer duidelijk aanwezig en voor de gemiddelde bezoeker minder duidelijk. Het ligt het daarom meer voor de hand om de buitenste oever van de vestinggracht en de Kadesloot als begrenzing te hanteren (langs de binnenzijde van de enveloppe). Aan het einde van de Zeestraat ligt nog een restant van de wal van Bastion XII, die als begrenzing kan dienen. De delen van de enveloppe, die nog aanwezig zijn, kunnen dienen om deze begrenzing te versterken (de enveloppe is ook onderdeel van het rijksmonument Vesting Muiden).

Binnen en buiten deze begrenzing is het belangrijk om het verschil in karakter herkenbaar te maken. Het behoud van het open landschap rond de vesting is daarbij cruciaal, ook vanwege de zichtbaarheid van de vesting, de herkenbaarheid van de schootsvelden en verboden kringen en de ruimtelijke kwaliteit van de gemeente.

Waar de verboden kringen zijn bebouwd, is een duidelijk verschil in architectuur waarneembaar. In het westelijke deel toont de typische jaren '30 bebouwing langs de Burgemeester de Raadsingel en de jaren '50, '60 en '70-bouw langs de andere zijde van de gracht/Kadesloot een duidelijk verschil. Binnen de vesting kan de architectuur door historiserend te bouwen ook dienen om het vestinggevoel te versterken. Ook in de inrichting van de openbare ruimtes kan de begrenzing duidelijk worden gemaakt.

Bijzondere aandachtspunten zijn de overgang naar het Kruitpad en de Westbatterij. Het begin van het Kruitpad wordt gemarkeerd door het pand Kruitpad 1-2 dat, net als het pad zelf, veel ouder is dan de bebouwing in Noord-West (circa 1915) en staat op één van de weinige percelen die voor 1900 buiten de kernen al bebouwd was. Het Kruitpad markeert ook de relatie tussen de vesting en de kruitfabriek. Tussen de vesting en de Westbatterij ligt het einde van de Diemerdijk, ook wel Westzeedijk. De ligging aan de monding van de Vecht en de zichtlijnen tussen het Muiderslot, Pampus en de Westbatterij zijn onmisbaar voor de herkenbaarheid van het systeem van de verdediging van Muiden.

4.2 Vestingwallen en de gracht

De vestingwallen en de grachten hebben vanaf de 16^e eeuw het aanzicht van de stad bepaald en zijn onmisbaar voor de schoonheid en beleving van de vesting. Dit lint rondom de vesting moet zoveel mogelijk intact blijven om de samenhang te benadrukken en de vesting zichtbaar en herkenbaar te maken.

De continuïteit van de vestingwallen wordt op verschillende manieren bereikt. Allereerst door zichtbaar te maken dat een gebied een vestingwal is (of was) door gemeenschappelijke inrichting door herkenbare wandelpaden of beheer. Latere doorbraken in de vestingwallen moeten vergelijkbaar zijn en worden benadrukt, bijvoorbeeld door scherpe doorsneden te maken. Vestingwallen en grachten onderscheiden zich in het landschap door hun bijzondere contouren als gevolg van de militaire functie en door deze te behouden de overeenkomsten tussen de verschillende deelgebieden zichtbaar.

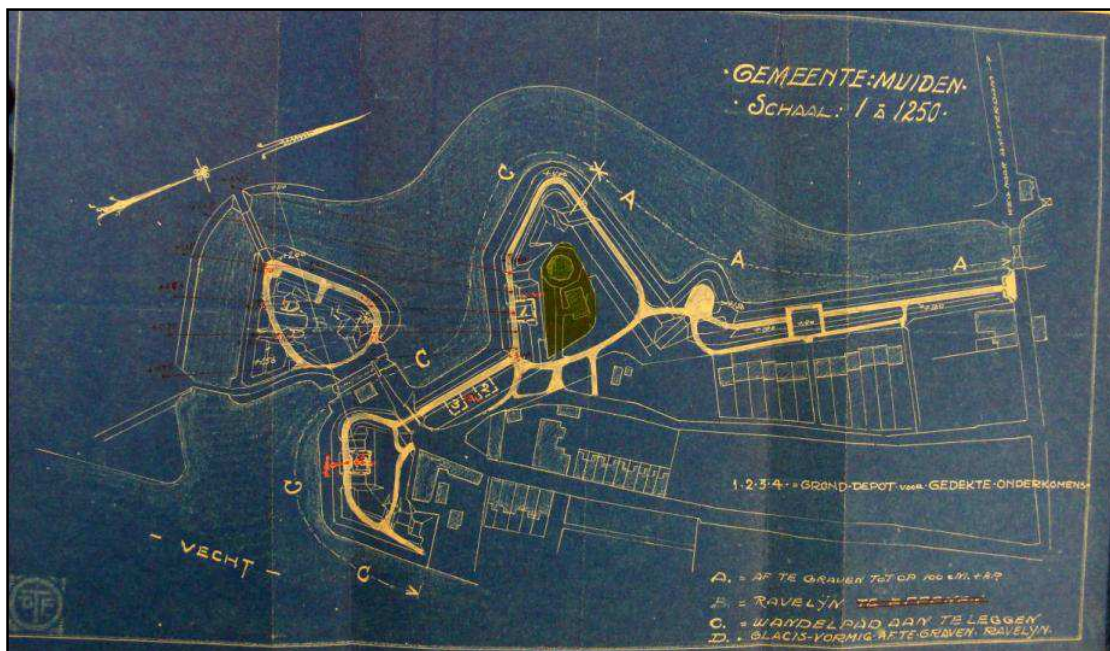
De samenhang van de vestinggracht wordt versterkt door vergelijkbaar beheer (zoals bij het korten van de rietkragen en het verwijderen van aanlandingen aan de wal en opschietende beplanting aan de voet van de wal). Het zicht tussen de twee grachten over de Vecht en overgang van de vestinggracht/Kadesloot is voor verbetering vatbaar.

Bij een historische vestinggracht past een natuurlijk beeld zonder bouwwerken en ligplaatsen dat aansluit bij de militaire oorsprong. Dit geldt zeker voor de oostelijke grachten. Dit komt zowel de uitstraling van de vesting en het stadspark ten goede. Uitzondering is de gereconstrueerde gracht bij Fort H die, in tegenstelling tot vroeger, geen directe verbinding met de gracht heeft.

Zoals uit de analyse blijkt, zijn in de loop der jaren duidelijke verschillen tussen de verschillende delen van de vestingwallen ontstaan. Volledige reconstructie van alle vestingwerken is feitelijk niet meer mogelijk, maar ook ongewenst omdat dit geen recht doet aan de historische ontwikkelingen en het verhaal dat daarmee wordt verteld. Zonder afbreuk te doen aan het gehele stelsel, kunnen de gegroeide verschillen tussen deelgebieden worden gerespecteerd. Door gegroeide identiteit van deelgebieden te benutten, wordt het verhaal van de vesting verteld en de kwaliteit als woon- en verblijfgebied verbeterd.

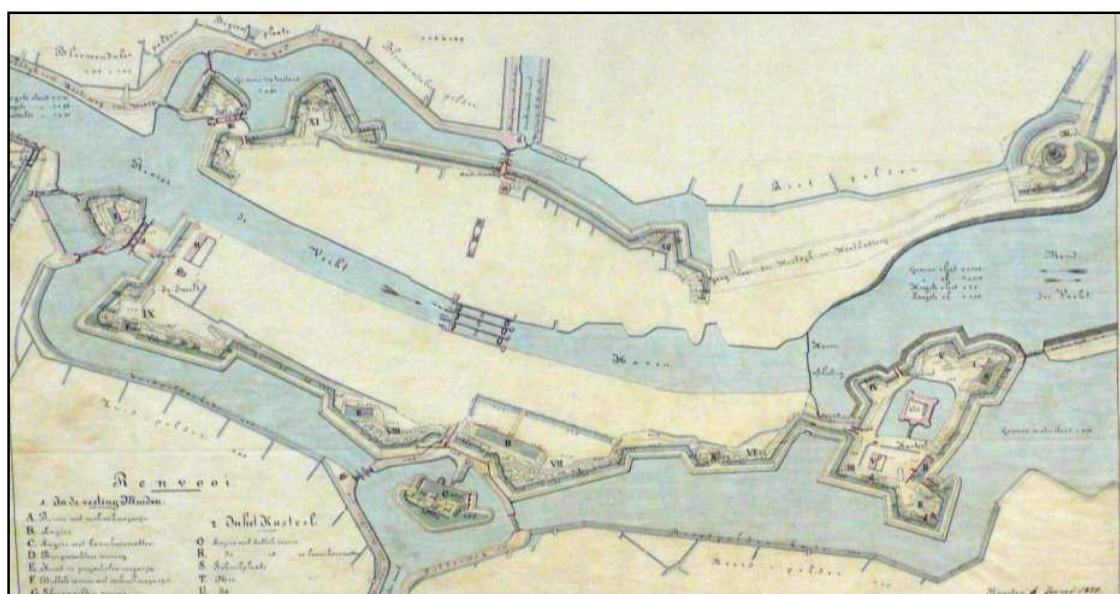
Het noordwestelijke deel van de vesting heeft het karakter van een singel gekregen, wat wordt gerespecteerd. Belangrijke te behouden elementen zijn het restant van Bastion XII bij het begin van de Westzeedijk, de Kadesloot en de rooilijn van de woningen.

Het zuidwestelijke deel heeft de uitstraling van een stadspark met een naastgelegen singel. Dit sluit aan bij de toenmalige (en huidige) wens van de gemeente om bij de overgang naar 'de Wal van Muiden' een wandelgebied aan te leggen. Het streefbeeld voor dit gebied is een stadspark, aansluitend bij de situatie anno 1926. De bomen in het park hoeven niet op een militair-historisch relevante plek te staan en er worden geen militaire attributen geplaatst.

Kaart met overdracht militaire gronden Muiden, 1923

Het karakter van de oostelijke wallen wordt nog steeds bepaald door de versterkingen na invoering van de Vestingwet 1874 met onder meer de gebouwen C t/m H. Deze militaire uitstraling is van groot belang om de beleving van Muiden als vestingstad te vergroten. De oostelijke wallen zijn daarom cruciaal om de vesting te versterken. Deze zijde is het langste van militair belang geweest en de wallen hebben hun militaire karakter redelijk behouden. Verder zijn er in de oostelijke wallen diverse gebouwen te vinden, die kansen bieden voor een succesvolle herbestemming en het karakter en de aantrekkingskracht van de vestinggracht kunnen vergroten. Dit geldt in het bijzondere voor het Muizenfort, een uniek gebouw met een cruciale ligging. Voor deze wallen wordt daarom gestreefd naar een reconstructie naar de situatie anno 1880. Deze situatie verwijst daarmee naar de historisch belangrijke periode ten tijde van de opname in de Stelling van Amsterdam en de meest bepalende omvang van de vesting wat ook uit toeristisch oogpunt interessant is.

Kaart Vesting Muiden van B.F. Bot anno 1879

Binnen de oostelijke wallen is een subonderscheid te maken: bij bastion VI en IX en de naastgelegen courtines is volledige reconstructie mogelijk en ook het meest interessant vanwege de aanwezigheid van de remises F en G. Verder zijn deze bastions het best zichtbaar van buiten de vesting. Het zicht op Bastion IX wordt ook na de verlegging van de A1 (enigszins) beperkt door parkeerplaats P2. Verhoging van dit bastion is ook daarom belangrijk. Bastions VII en VIII liggen gedeeltelijk achter het Muizenfort. Verder is volledige reconstructie van deze delen door de aanleg van de Ton Kootsingel en Ravelijnspad niet haalbaar. Rond het Vestingplein is optimalisatie in samenhang met herinrichting van het Vestingplein het devies.

Kritiek op reconstructies is vaak het verlies aan beplanting en/of natuurwaarden. Dit zal in Muiden uitdrukkelijk anders zijn. Zoals hierboven vermeld waren de vestingwallen in Muiden beplant met diverse soorten bomen en struiken. Uit oude foto's blijkt dat er ook waterlelies in de vestinggracht aanwezig waren. Het terugbrengen van deze beplanting draagt niet alleen bij aan de natuurwaarden, maar vertelt ook een belangrijk historisch verhaal over gebruik van beplanting voor militaire doelstellingen.

In andere vestingsteden is reeds gebleken dat herstel van de vestingwallen onmisbaar is voor het karakter van vestingstad. Een goed voorbeeld is de Groningse vesting Boertange. Toen de ontwikkeling van het dorp stagneerde, werd besloten om de vestingwallen te herstellen. Nu is Boertange een toeristische trekpleister geworden. Ander voorbeeld is natuurlijk de Vesting Naarden, waar de vestingwerken met een schitterend resultaat zijn gerestaureerd. Naarden wordt al jaren uitgeroepen als beste woongemeente. Ook in de gemeente Weesp worden de vestingwerken gereconstrueerd.

Vestingmuseum Naarden (l) en Fort Werk IV Bussum (r)

In 2012/2013 is een belangrijke eerste stap gezet met het project 'Vergroten belevingswaarde Vesting Muiden'. In het kader van dit project zijn de vestingwallen ontdaan van opgeschoten begroeiing, aanlandingen in de vestinggracht verwijderd en is er eenheid in bestrating, meubilair en informatieborden aangebracht. De meidoorns langs de zuidoostelijke wallen, die waren uitgelopen naar een hoogte van 6 à 7 meter, zijn weer teruggesnoeid met als doel de oorspronkelijke meidoornhaag te herstellen.

Het gemengde karakter van Bastion I t/m V rond het kasteel kan behouden blijven. Voor de aantrekkingskracht van het Rijksmuseum Muiderslot is het van belang dat de verschillende periodes uit de geschiedenis van het kasteel kunnen worden getoond. De aard als 'vesting in de vesting' biedt hiervoor ook de ruimte. Aan de buitenzijde is aansluiting bij de uitstraling Bastion VI aan te bevelen om de eenheid van de oostzijde van de vesting te benadrukken. Dit geldt met name voor aanlandingen in de gracht en de hoogte van de meidoornhaag.

4.3 Entrees

De herkenbaarheid van de begrenzing van de vesting heeft baat bij duidelijke entrees. Vroeger bestonden de entrees uit verschillende stadspoorten, soms op of achter de bruggen of sluizen. Deze stadspoorten zijn, behalve uit de naamgeving, allemaal verdwenen en alleen voor de Amsterdamsepoort en Naarderpoort zou reconstructie op de oorspronkelijke locatie in theorie mogelijk zijn. Bij de andere poorten is dit feitelijk onmogelijk geworden. Als entrees kan daarom beter worden ingezet op de aanwezige bruggen en sluizen.

Voor de oostelijke entree betekent deze keuze een verschuiving vanaf de oorspronkelijke begrenzing langs Bastion VII en VIII (de Kazerne) en de Naarderpoort. Om de oorspronkelijke begrenzing te herstellen zou echter het Vestingplein weer plaats moeten maken voor de voormalige vestinggracht. Dit is door de aanwezigheid van een rioolreservoir en de functie en mogelijkheden van het plein niet aan de orde. De Naarderpoortbrug en de brug naar de Noordpolder bieden kenmerkende entrees. Bijkomend voordeel is de mogelijkheid om het Vestingplein een sterke functie binnen de vesting te geven.

Aan de zuidoostzijde ligt bij de Keetpoortsluis een duidelijke entree, zeker in combinatie met Fort H en een (herstelde) vestinggracht. Aandachtspunt is het vervolg na de sluis, want de straat komt uit in een T-splitsing en heeft geen duidelijke stoep of wandelrichting. De aandacht moet getrokken worden naar de wandelroutes over de vestingwal of langs de Vecht.

Aan de zuidwestzijde is de entree verschoven van de voormalige Weesperpoort naar een brug over de beer naar het ravelijn. Dit is niet het ideaalplaatje, maar huidige eigendomsposities en toegankelijkheid laten reconstructie niet toe. De huidige entree heeft door de aanleg van een brede trap meer cachet en aantrekkingskracht vanaf P1 gekregen. Deze entree is eigenlijk alleen geschikt voor voetgangers.

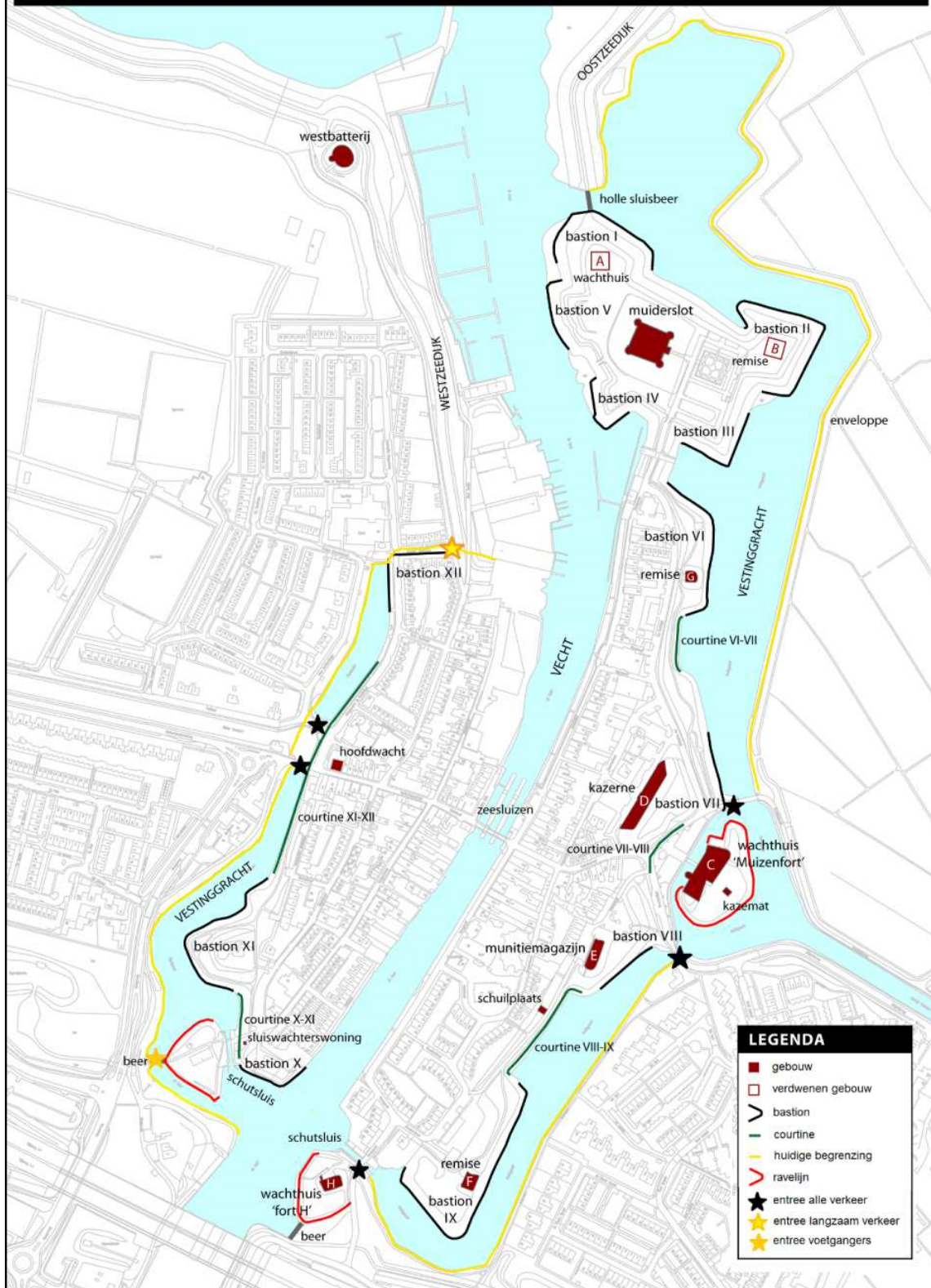
Aan de westzijde vormt de Amsterdamsepoortbrug een prachtige entree, die weinig verbetering behoeft.

De grootste uitdaging ligt bij de noordwestelijke entree omdat er daar geen duidelijke overgang zichtbaar is door een brug of sluis. Het verkeer dat via deze entree komt, bestaat grotendeels uit voetgangers en fietsers vanaf de Diemerdijk/Natuurboulevard. Er is geen doorgaande autoweg. De verbinding tussen de Westbatterij en de vesting wordt gevormd door de Westzeedijk. Deze dijk liep dood op Bastion XII, waarvan de dijk ook beschermd werd. Er is nog een restant van dit bastion aanwezig. Herstel van dit bastion, in samenhang met het verleggen van de dijkopgang, biedt de mogelijkheid weer een herkenbare entree te realiseren, waarbij het (fiets)verkeer richting Burg. de Raadtsingel wordt geleid.

In de toekomst zal de woonwijk op het Krijgsman-terrein een ontsluiting richting de vesting krijgen, die beperkt zal worden gebruikt. Dit biedt bij aanleg van deze wijk mogelijkheden om de bijzondere overgang naar het Kruitpad en de verbinding tussen de vestinggracht en de Kadesloot te versterken.

De entrees over het water zijn de Vecht, IJmeer en de trekvaarten. Ook het aangezicht van de Vesting Muiden vanaf het water mag niet worden vergeten. De karakteristieke ligging aan de monding van de Vecht en de beëindiging van de trekvaarten in de vestinggracht moet worden behouden en versterkt. De verlegging van de A1 en Vechtbrug biedt de mogelijkheid om de zuidelijke entree, de nu vrij rommelig overkomt, te verbeteren.

Huidige begrenzing en entrees Vesting Muiden

4.4 Militaire gebouwen

Het bekendste militaire gebouw van Muiden is natuurlijk het Muiderslot. Dit is echter niet het enige militaire gebouw. Meest kenmerkend zijn de gebouwen in de oostelijke wallen.

Tussen 1874 en 1876 zijn hier bomvrije gebouwen, schuilplaatsen en remises (opslagloodsen) geplaatst, herkenbaar aan de letters A t/m H. Gebouw A en B in de omwalling van het Muiderslot zijn gesloopt. In de remises F en G stonden kanonnen en mitrailleurs, die alleen in oorlogstijd op de wallen werden gezet, en in gebouw E lag munitie. Gebouw C en H zijn wachthuizen op de ravelijnen in de oostelijke vestinggracht en de Vecht. Deze gebouwen staan nu beter bekend als het Muizenfort en Fort H. Gebouw D was een kazerne. Vlak voor WO II werd op het Muizenfort en Courtine VIII-IX een betonnen schuilplaats neergezet. Het Muizenfort werd ook versterkt met een koepelkazemat Type G voor het geven van mitrailleurvuur richting de Naardertrekvaart. De koepel is helaas opgeblazen.

Ter bescherming van de steden Muiden en Amsterdam zijn ook de Westbatterij en Fort Pampus gebouwd. Door heel Muiden zijn er betonnen gebouwen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie te vinden. Verder zijn er kringenwetgebouwen zoals de Vechthoeve. Tenslotte de voormalig militaire onderkomens als wachthuizen en fortwachterswoningen en de gebouwen van de Kruitfabriek.

Het kasteel, de forten en de gebouwen C t/m H tonen bij uitstek de militaire functie van de vesting. Bij de gebouwen in bezit van de gemeente wordt gestreefd naar een hoog en gelijk niveau van restauratie. De Kazerne, Muizenfort en Fort H zijn gerestaureerd en gebouw E, F, G tot heden nog niet en steken daar nu bij af. In tegenstelling tot bijvoorbeeld Fort Pampus, is behouden van huidig niveau geen optie. Bij Fort Pampus refereert dit aan een historisch relevante periode. Dit is bij gebouw E, F en G en de Westbatterij, waar na WO II wel onderhoud aan is verricht, niet het geval. Consolideren van de huidige staat voegt daarom niets toe. Voor de oostelijke wallen is de situatie uit 1880 het streefbeeld, de uitstraling van de gebouwen (zeker aan de buitenzijde) in deze wallen moet daar ook bij aansluiten.

Gebouwen E, F en G

Herbestemming Gebouw C, D, E, F en G

Voor deze gebouwen is daarom ook een goede (her)bestemming noodzakelijk. Gebruik van een gebouw zorgt voor onderhoud en beheer. Een passende bestemming draagt daarnaast bij aan de aantrekkingskracht van de Vesting en gezonder financiële exploitatie. Om de mogelijkheden van de gebouwen te onderzoeken, is een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd met directe inbreng van lokale ondernemers, inwoners, historici, gebruikers en (landelijke) specialisten. Daarbij zijn kaders geformuleerd. Voor het onderzoek wordt verwezen naar bijlage 2.

De kaders vormen de maatlat waarlangs in een selectieprocedure initiatieven voor de herbestemming van de gebouwen gelegd kunnen worden. Zo kan worden bepaald of een initiatief past bij de ambitie en ontwikkeling van de Vesting Muiden. Bij een nieuwe bestemming voor een vestinggebouw (te weten C, D, E, F en G, niet de Westbatterij) zijn de volgende randvoorwaarden geformuleerd:

1. *De toekomstige bestemming(en) moet(en) bijdragen aan de identiteit van de Vesting Muiden en de gebouwen zelf.*

De identiteit is geformuleerd als 'eenheid en verscheidenheid'. Het initiatief staat op zichzelf maar zal aan het grotere geheel een bijdrage moeten leveren. Belangrijk is dat de identiteit van Vesting en gebouw goed geformuleerd is. Dit vraagt om exploitanten die niet zijn gebonden aan een landelijke uitstraling. Om invulling te geven aan 'eenheid en verscheidenheid' is het van belang dat de verschillende gebouwen niet eenzelfde invulling krijgen. Daarmee wordt afbreuk gedaan aan de verscheidenheid van de gebouwen.

2. *De invulling van de gebouwen moet de gewenste doelgroepen aantrekken en langer vasthouden.*

Onderzoek toont aan dat cultureel erfgoed een positieve invloed heeft op de keuze voor een toeristische of recreatief bezoek. Met name ensembles (stadsgezichten) worden hoog gewaardeerd door de bezoeker (Van Loon, 2012, p. 68).

Doelgroepen om in Muiden langer vast te houden zijn vooral:

- gezinnen met kinderen,
- ouderen zonder kinderen en
- jongeren

3. *De toekomstige bestemming draagt bij aan de levendigheid van Muiden en heeft een publieke waarde.*

De gebouwen moeten een bepaalde publieke waarde hebben voor Muiden, waarmee de bewoners van en ondernemers in Muiden zich kunnen identificeren. De publieke waarde mag niet beperkt zijn tot een bepaalde groep mensen en/of alleen voor mensen van buiten Muiden interessant zijn. In die zin moet de nieuwe functie bijdragen aan het publieke leven in Muiden zelf. Ook in de wintermaanden heeft de invulling van de gebouwen toegevoegde waarde.

4. *Een goede monumentenzorg wordt gewaarborgd voor de gebouwen.*

Bij het vinden van een nieuwe functie staat het behoud van de gebouwen voorop. Dit houdt in dat bij ingrepen in en aan de gebouwen de monumentale status van de gebouwen gerespecteerd moet worden. Overleg met de gemeente (en eventueel de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) daarover moet plaatsvinden en de voorgestelde ingrepen moeten passen in het monumentale karakter van de gebouwen. De omgevingsvergunning die moet worden afgegeven vormt hiervoor een tweede waarborg.

5. *Een belangrijk aandachtspunt is eventuele overlast door verkeer en geluid voor omwonenden.*

De meeste van de gebouwen liggen op relatief korte afstand van de woonbebouwing van Muiden. Nieuwe functies kunnen een verkeersaantrekkende werking hebben of extra geluid produceren. Er zal met de bewoners rekening gehouden worden bij het vinden van een nieuwe bestemming.

6. *In de grotere gebouwen is een logische clustering van activiteiten wenselijk.*

Voor de eenheid en uitstraling van de gebouwen is het wenselijk een logische clustering van activiteiten te kiezen in een gebouw. Zo kan een van de gebouwen een clustering van informatie, bibliotheek, archief en culturele activiteiten krijgen, waarbij een ander gebouw juist een clustering van bedrijvigheid en detailhandel in zich combineert.

7. *De gebouwen moeten zoveel mogelijk toegankelijk zijn voor het publiek.*

In het kader van de beleefbaarheid van de Vesting Muiden en het langer vasthouden van bezoekers is de toegankelijkheid van (de meeste) gebouwen heel belangrijk. Daarmee is overigens niet per definitie een museale functie of recreatieve activiteit noodzakelijk.

8. *De omgeving van de gebouwen is belangrijk.*

De fysieke inrichting van de omgeving van de gebouwen is belangrijk voor de herbestemming. Eén(duidelijk)heid van de inrichting is van belang, maar ook een visie op het gebied van parkeren. Daarbij moeten de gebouwen zichtbaar blijven, zodat zij herkend kunnen worden.

9. *De nieuwe invulling van de gebouwen moet bijdragen aan de economie van Muiden.*

De nieuwe functies die in de gebouwen in de Vesting Muiden een plaats vinden dragen bij aan de economie van Muiden. Hiervoor is verbinding tussen deze functies en de ondernemers in Muiden noodzakelijk. De uitwerking van deze voorwaarde vraagt om nadere uitwerking.

10. *In één van de gebouwen zal een toeristisch informatiepunt worden opgenomen. In het Muizenfort moet ruimte zijn voor het Muizenfortmuseum.*

Welke vorm dit informatiepunt moet hebben (volwaardig VVV of andere vorm) is nog onduidelijk. De combinatie van de vestingwerken met het informatiepunt biedt echter een uitgelezen kans om de Vesting Muiden te promoten. In het Muizenfort moet ruimte zijn voor het Muizenfortmuseum, omdat dit natuurlijk onlosmakelijk met dit gebouw is verbonden.

11. *De exploitant van de gebouwen waarborgt middels een meerjaren plan de consolidatie van monumentale eigenschappen en middels een businessplan houdbaarheid van de beoogde functie.*

De exploitant is een goed huurder/erfpachter en kan dat aantonen.

12. *De gemeente plaatst de panden in een (gezamenlijke) exploitatie. De gebouwen worden in principe niet verkocht.*

Een gezamenlijke exploitatie is een mogelijkheid het beheer en onderhoud van de panden te waarborgen. Het is dan mogelijk in het ene pand functies op te nemen die minder geld opbrengen, mits de exploitatie van een ander pand voldoende oplevert ten bate van andere panden. De gebouwen worden in principe niet verkocht. Mocht dit noodzakelijk worden geacht, gelden tenminste de strenge eisen en waarborgen, zoals hierboven reeds benoemd en dient vooraf instemming aan de raad te worden gevraagd.

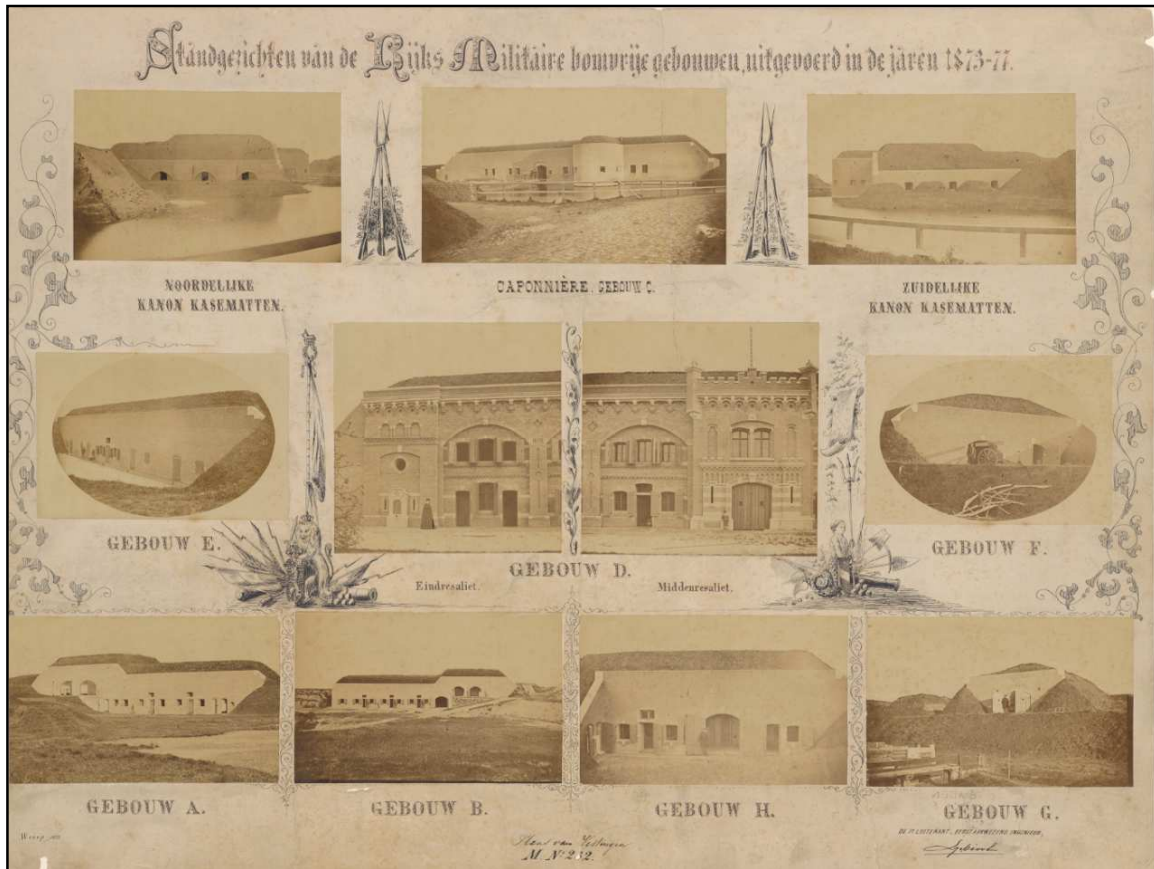
Overige militaire gebouwen bij de Vesting

Buiten de vesting hoeft niet ieder object een toeristische trekker te zijn of een (her)bestemming te krijgen. Dit geldt met name voor de vele betonnen groepschuilplaatsen. Individuele objecten buiten de vesting die zeer geschikt zijn om te exploiteren zijn, naast natuurlijk de Westbatterij en Fort Pampus, enkele gebouwen van de voormalige kruisfabriek en kringenwetboerderij De Vechthoeve. In Muiden zijn twee zeldzame V.I.S.-kazematten in overheidseigendom. Deze grotere geschutsposten liggen bij Muiderberg en langs de Vecht bij Hoogerlust. Met name de laatste is zeer geschikt voor een herbestemming als onderdeel van het zorglandgoed. Een ander geschikt gebouw is het Noordpoldergemaal. Gelegen op een prominent punt nabij de vesting langs diverse recreatieve routes, vertelt het gebouw het verhaal van de ontwikkeling van gemalen. Bijzonder aan dit gemaal is dat dit bij de bouw al werd voorzien van een inundatiekanaal, waarmee de Noordpolder meerdere malen onder water is gezet. Het gemaal dateert uit 1892, precies het jaar dat Muiden bij de Stelling van Amsterdam werd gevoegd.

Verbinding tussen deze gebouwen draagt bij om het aspect “eenheid in verscheidenheid” duidelijker naar voren te laten komen.

Kazerne (gebouw D) en luchtfoto gebouw C, D en E

Kaart met foto's van de gebouwen van de Vesting Muiden, 1873-1877

4.5 Architectuur en inrichting openbare ruimte

Architectuur

Eerder is al benoemd dat verschillen in architectuur kunnen worden gebruikt om de begrenzing van een gebied te accentueren. Architectuur kan echter veel meer dan dat: het geeft persoonlijkheid en identiteit aan een gebied.

De Vesting Muiden is een rijksbeschermd stadsgezicht vanwege onder meer het historische bebouwingsbeeld en de waardevolle gebouwen. Een beschermd stadsgezicht heeft een grote symbolische waarde en aanwijzing als beschermd stads- of dorpsgezicht heeft een positieve invloed op de vastgoedwaarde en het vestigingsklimaat. De gemeente wil het historische beeld van dit stadje behouden en versterken. Dit betekent aansluiting op bestaande bebouwingstructuren en kenmerken, zoals rooilijnen en hoogtes en het beschermen van beeldbepalende panden en monumenten.

Voor de architectuur wordt in de vesting een duidelijke keus gemaakt voor historiserend bouwen met hoogwaardig materiaalgebruik. Deze richting is al ingezet door de revitalisering van Broshuizen en het Beeldkwaliteitsplan voor de Schoutenwerf.

Openbare ruimte

Ook de inrichting van de openbare ruimtes kan bepalend zijn voor de sfeer van een gebied. Daarbij kan worden gedacht aan bestrating, groen, straatmeubilair en informatieborden.

Bij de inrichting van de openbare ruimte is het belangrijk dat de vestingwerken als continue factor zichtbaar zijn. De opgangen op de wallen en latere doorbraken behoren duidelijk waarneembaar te zijn en er moeten zo min mogelijk (visuele) barrières zijn tussen de verschillende delen van de vestingwallen. De vestingwallen moeten aantrekkelijk zijn als openbare ruimte en een groene en rustige uitstraling hebben.

Het Vestingplein is na de vestingwallen de grootste openbare ruimte, maar functioneert niet als zodanig. De inrichting is rommelig en diffuus en doet daarmee afbreuk aan met name het Muizenfort. De ruimte wordt ook niet optimaal benut. Bij de herinrichting van dit plein, in samenhang met de omliggende vestingwerken, kan een multifunctioneel plein worden gecreëerd dat de kern Muiden nu ontbeert.

Voor de hele vesting moet worden gezorgd voor een goede verblijfskwaliteit met een prettige sfeer en gevoel van veiligheid. De inrichting die hierbij past is duurzaam, functioneel, robuust en sober. Enige tijdloosheid legt de nadruk op de vestingwerken en de bijzondere gebouwen. Het gebied rondom de Grootte Zeesluis heeft een multifunctioneel karakter met detailhandel en horeca. Dergelijke functies worden in dit centrum bij elkaar gebracht. Ander belangrijk verbeterpunt zijn de stoepen langs de centrale straten, die nu te smal zijn.

Het materiaalgebruik is bepalend voor de uitstraling. Voor eenheid en herkenbaarheid van de vesting wordt gestreefd naar eenduidig materiaalgebruik. Daarbij kan op sommige punten voort worden geborduurd op de bestaande situatie. De bestrating bestaat al grotendeels uit gebakken klinkers, wat past bij een oude stad.

Langs de meeste trappen in de vesting staat een kruishekwerk. Bij Bastion X en het Muiderslot wordt een beukenhaag gebruikt om een grens te markeren of auto's te camoufleren. Langs Bastion XIII en de Kazerne loopt een kenmerkend klassiek hekwerk, dat in ieder geval van voor WOII dateert. Voor informatieborden is al een slag gemaakt in het brengen van eenheid door het plaatsen van de cortenstalen borden die binnen de Stelling van Amsterdam en langs de Natuurboulevard worden gebruikt. Langs de Herengracht staan klassieke lantaarnpalen. Hieronder ziet u een aantal voorbeelden.

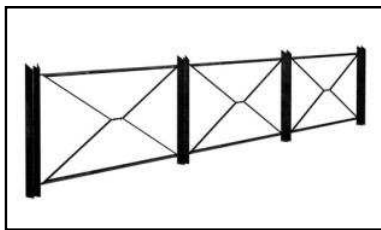

Voorbeelden: de trap van het herstelde Bastion II (links) en de informatieborden en beukenhaag bij Bastion VI (rechts).

Voorbeelden: het hekwerk, bord en bestrating langs de Kazerne en het kruishek langs de brug naar het Muizenfort.

De Nieuwe Hollandse Waterlinie heeft speciaal 'Liniemeubilair'. Hier kan Muiden gebruik van maken en daarmee de aansluiting zoeken met de grotere structuren. Met de grote informatieborden van de Stelling van Amsterdam is hier al op ingezet. Verder heeft de Stelling van Amsterdam geen meubilair. Het Liniemeubilair sluit aan bij de sfeer van de bestaande en te behouden elementen in Muiden. Belangrijkste element is de 'waterliniestaander', die op verschillende wijzen terugkomt.

4.6 Water

Muiden is onlosmakelijk verbonden met water door de ligging aan het IJsselmeer, de Vecht en de trekvaarten. Ook speelde water een grote rol bij de verdediging. In de vesting zijn van oudsher scheepswerven, die nu de transitie hebben gemaakt naar de pleziervaart en Muiderberg is bekend geworden als badplaats. Deze ligging maakt Muiden buitengewoon aantrekkelijk voor waterrecreatie. Voor de vesting is de bereikbaarheid via het water een belangrijke troef om meer toeristen en recreanten aan te trekken. Alle verschillende boten zorgen gelijk ook weer voor een fraai schouwspel.

Entrees

De kenmerken van de entrees via het water mogen dus niet vergeten worden. Vanaf het IJsselmeer is dit de typische ligging aan de monding van de Vecht met het Muiderslot en de Westbatterij op de twee oevers.

De zuidelijke entree wordt gevormd door Fort H, bastion X en het ravelijn (Fermanplantsoen). Aan deze zijde van de vesting is veel te winnen. Het aanzicht is verpest door de Vechtbrug, die gelukkig in 2017/2018 wordt gesloopt. Ook de zichtlijnen tussen en de herkenbaarheid van Fort H en Bastion X/ravelijn kunnen beter. Bij Fort H wordt hier een start mee gemaakt door een deel van de gedempte gracht terug te brengen.

De entrees via de trekvaarten zijn meer geschikt voor kleinere boten en kano's. Voor deze entrees zijn regelmatige openingstijden van de sluizen en bruggen een vereist. De Muidertrekvaart is enigszins rommelig.

Ligplaatsen

Net als bij autoverkeer is er behoefte aan voldoende ligplaatsen. Omdat de Grote Zeesluis om 21:00 uur sluit, zijn aan beide kanten daarvan voorzieningen nodig.

Bij het profiel van een vestinggracht passen geen (nieuwe) ligplaatsen voor woonboten of vaartuigen en daarbij horende werken. Dit geldt zeker voor de oostelijke grachten. Dit komt zowel de uitstraling van de vesting als de kenmerkende havens in de Vecht ten goede. Uitzondering is de sloepenhaven bij Fort H, waar al sprake is van een gereconstrueerde gracht die, in tegenstelling tot vroeger, geen directe verbinding met de rest van de vestinggracht heeft. Volledige reconstructie van deze gracht is een grote wens, zowel uit cultuurhistorisch en esthetisch oogpunt, maar ook om extra ligplaatsen te creëren.

4.7 Natuur en ecologie

Nadat militaire werken na WO II niet meer werden gebruikt, zijn op sommige plaatsen unieke natuurgebieden ontstaan doordat (bijzondere) planten de kans kregen om te groeien en vogels en vleermuizen een plek om te nestelen of overwinteren. Uit onderzoek is gebleken dat de natuurwaarden van de Muidense wallen beperkt zijn en dat veel historische beplanting is verdwenen. Dat is jammer. Een groene en natuurlijke stad is een meerwaarde.

Bepanting van vestingen was ook onderdeel van de militaire strategie en werd tot in de details uitgewerkt. Door de eeuwen heen heeft beplanting op vestingwerken de volgende drie functies gehad:

Maskering

Hoge bomen werden geplant op de wallen en binnenterreinen, bv. iepen, eiken, linden, en diverse soorten populieren. De bastions en andere delen van de wallen waarover geschut gemanoevreerd moest worden, bleven vrij van beplanting. Ook op borstweringen e.d. was beplanting die het zicht belemmert niet gewenst. Aan de 'buitenkant' werden de wallen en bomvrije gebouwen voorzien van een 'gezichtsdekking' die de scherpe lijnen van de werken moest verdoezelen en laten wegvallen in het landschap.

Verdediging/hindernis:

Beneden langs de bermen van de wallen (en dus langs de vestinggracht) werden doornstruiken geplant om tegenstanders tegen te houden (meidoorn, sleedoorn, hagedoorn). Deze werden tot hagen gesnoeid.

Gebruikshout:

Hoge bomen op de wallen konden gebruikt worden als brandhout, vooral tijdens een belegering. Hak- of geriefhout werd geplant op de taluds (wilg, es, eik, berk). De wortelgroei bemoeilijkte bovendien het maken van loopgraven.

Al op kaarten uit 1632 zijn er bomen langs de omwalling van het Muiderslot te zien. Op kaarten uit de 18^e eeuw zijn meidoornhagen langs de gracht zichtbaar. Bekend is dat rond het Muiderslot in de 2e helft van de 18de eeuw iepen stonden aan weerszijden van de walgang, die bedoeld waren als camouflage. Ook zouden in de kruinen vijandelijke granaten voortijdig tot ontploffing komen. De onderlinge afstand van de bomen mocht niet meer dan 6

meter zijn. De berm langs de gracht beplante men aan de buitenkant met ondoordringbare meidoornhagen. Op de taluds stonden (knot)wilgen. Hoogstwaarschijnlijk waren de wallen van de rest van de vesting op eenzelfde manier beplant: laanbomen op de wallen en dan vooral de courtines, meidoornhagen langs de gracht en wellicht knotwilgen op de taluds.

In de huidige situatie zijn alleen restanten van de meidoornhagen terug te vinden. Bomen die uit militair oogpunt zijn beplant zijn er waarschijnlijk niet meer.

Reconstructie van de oostelijke bastions en courtines zal daarom voor een toename in beplanting zorgen. Op onderstaande prent van Bastion IX uit omstreeks 1900 is het streefbeeld goed zichtbaar. De vestingwal heeft strakke lijnen, langs de gracht staat een meidoornhaag en op het buitentalud staan knotwilgen. Binnen de Vesting zijn laanbomen zichtbaar.

In het stadspark is het terugbrengen van militaire beplanting niet passend.

Zicht op Bastion IX, circa 1900.

De wallen en vestinggrachten zijn geschikt voor bijzondere planten of nestgelegenheid voor vogels. Het terugbrengen van de 'militaire' beplanting zal hierin een belangrijke bijdrage leveren. Daarnaast kan worden gedacht aan het creëren van nestgelegenheden voor bijvoorbeeld ijsvogels of schuilplaatsen voor vleermuizen in betonnen werken. In de vestinggracht kunnen waterlelies worden geplant (dit werd na de opkomst van het vliegtuig op sommige forten ook gedaan om de karakteristieke vorm van de gracht te verbergen). Voor de begroeiing van de vestingwallen kan worden gekozen voor meer diversiteit. Dit wordt bereikt door weinig maaien en afvoeren van gras. Dit is met name voor het buitentalud interessant.

4.8 Verkeer

Muiden is een klein stadje met bovengemiddeld veel bezoekers in het zomerseizoen, dat duurt van Pasen tot en met de herfstvakantie. Een goede afwikkeling van verkeer is een voorwaarde om van de vesting een (meer) aantrekkelijk woon- en leefgebied en toeristische trekker te maken. De verlegging van de A1 en de bouw van de Spieringbrug vragen daarnaast ook om een visie hierop. In het navolgende wordt ingegaan op de aspecten bereikbaarheid, parkeren en routes voor de auto, fiets en voetganger. Op de bereikbaarheid over het water is reeds ingegaan.

4.8.1 Auto/openbaar vervoer

Veel inwoners en bezoekers bereiken Muiden per auto. De bereikbaarheid via de A1 is uitstekend en maakt bezoek met de auto daarom ook aantrekkelijk. Er zijn vier entrees voor de auto: via het vestingplein vanaf de Noord¹- en Zuidpolderweg, bij Fort H en de Amsterdamsepoortbrug. In de toekomst zal er ook een entree via het Krijgsman-terrein komen. De vesting is echter niet berekend op veel autoverkeer. Vooral rondom de Grote Zeesluis is dit goed zichtbaar. De straten zijn smal en er is weinig parkeergelegenheid en dit is nauwelijks te verbeteren.

Vanwege de uitstraling en leefbaarheid geldt daarom al lange tijd het streven om de vesting autoluw(er) te maken. Door de bouw van de Spieringbrug ontstaat deze mogelijkheid, omdat er een nieuwe oost-westverbinding langs de vesting ontstaat. Hiervoor zijn verschillende opties denkbaar, variërend van eenrichtingsverkeer op de west-oost verbinding tot het afsluiten van de Grote Zeesluis voor auto's.

Om de afhankelijkheid van de auto te verminderen, is Muiden ook afhankelijk van een goede verbinding per openbaar vervoer. Dit is bij de verlegging van de A1, het verplaatsen van de P+R vanwege de aanleg van een aquaduct en de nieuwbouw op het Krijgsman-terrein en Brediusgronden een punt van zorg.

Routes

In ieder geval geldt het streven om het autoverkeer in de vesting te beperken tot bestemmingsverkeer. Sluipverkeer dat bij calamiteiten en grotere files dan normaal plaatsvindt, dient niet langer gebruik te maken van de route door de vesting. Door de Spieringbrug en de weg van en naar de nieuwe oprit 3 zal naar verwachting al minder door de vesting worden gereden.

Toeristen moeten zoveel mogelijk worden geleid naar parkeergelegenheden buiten de vesting. Door het vervallen van afrit 4 na de verlegging van de A1 wordt dit eenvoudiger omdat autoverkeer vanaf de A1 automatisch langs P1 en P2 komen. Daarbij zijn duidelijke aanwijzingsborden een vereiste.

Het moet wel mogelijk blijven voor bezoekers die bijvoorbeeld minder ter been zijn om met name nabij het Muider slot te komen. Het inrichten van duidelijke 'kiss&ride' plekken en een

¹ De Dijkweg en Noordpolderweg kennen een verbod voor motorvoertuigen met meer dan twee wielen, uitgezonderd bestemmingsverkeer.

plaats waar een bus kan draaien zonder te steken is nodig. Verkeer dat doelloos rondrijdt en bussen die veel tijd nodig hebben zijn een ergernis voor bewoners.

De afwikkeling van verkeer van het Krijgsman-terrein zal voor het overgrote deel plaatsvinden via een westelijke ontsluiting richting de A1. Bezoekers van de KNZ&RV en toekomstige bewoners van de Schoutenwerf worden de vesting uitgeleid via de Burg. De Raadtsingel. De verlegging van de dijkopgang bij de Zeestraat zal hieraan bijdragen.

Parkeren

Goede parkeervoorzieningen zijn niet weg te denken voor inwoners en bezoekers. Voor de uitstraling van de vesting zijn geparkeerde auto's niet fraai. De vesting is echter ook een woonomgeving waar parkeren nabij de woning belangrijk is. Ook ondernemers, maatschappelijke instellingen en toeristische attracties hebben parkeergelegenheid nodig. Het vinden van een balans hierin is en blijft een uitdaging. Voor bezoekers moet het aantrekkelijk worden gemaakt om buiten de vesting te parkeren. De parkeerplaatsen P1 (langs de Weesperweg/Maxisweg, 135 plaatsen) en P2 (Mariahoeveweg, 145 plaatsen) moeten daarom worden behouden. Met name voor P2 biedt de verlegging van de A1 mogelijkheden voor uitbreiding. Onderzoek wijst uit dat een verdubbeling van P2 nodig is om geen toeristen te verliezen en de vesting autoluwder te kunnen maken. Uit landschappelijk oogpunt het wenselijk om P2 te verlagen en/of meer achter Mariahoeve te leggen. Nadeel hiervan is dat de loopafstand toeneemt. Vanaf deze parkeerplaatsen moet er een duidelijke entree naar en aantrekkelijke wandelroutes door de vesting zijn.

P2 is de belangrijkste parkeerplaats en wordt als zodanig worden geprofileerd (zoals op de ANWB-borden vanaf de afritten van de A1). Vanaf P2 lopen de aantrekkelijkste wandelroutes langs de vestingwallen en het centrumgebied.

Binnen de vesting biedt het Vestingplein circa 45 parkeerplaatsen. Langs de Ton Kootsingel en bij het Muiderslot is een aantal kleinere parkeerplaatsen. Deze moeten ook gebruikt kunnen worden voor bezoekers, die bijvoorbeeld minder ver kunnen lopen. Het Vestingplein zou effectiever kunnen worden ingericht om meer parkeerplaatsen te creëren, mits dit de kwaliteit van het plein niet schaadt. Als voorziening op de parkeerplaatsen zijn elektrische oplaadpunten steeds meer in opkomst. Daarbij is het van belang om bewust te zijn dat de ervaring leert dat plaatsing van een nieuwe paal gevolgd wordt door nieuwe elektrische ridders waarna er weer nieuwe palen benodigd zijn.

4.8.2 Fiets

Ook hier geldt dat goede fietsvoorzieningen zowel voor inwoners als bezoekers nodig zijn. De afgelopen jaren is het bezoek per fiets aan het toenemen en door de aansluiting op de Natuurboulevard en andere fietsroutes en de opkomst van de elektrische fiets zal deze trend zich doorzetten.

Routes

Naast de genoemde toegangen voor de auto, kunnen fietsers de vesting ook bereiken via de Westzeedijk vanaf de Natuurboulevard. De fietsers worden vervolgens door de Zeestraat geleid waardoor de smalle Hellingstraat wordt ontlast. Het autoverkeer door de Zeestraat zal sterk in intensiteit afnemen wanneer de jachthaventoegang via de Koningin Julianastraat gereed is. Bij de Amsterdamsestraat kan de fietser links of rechts gaan. Zo wordt de fietser ook langs de winkels en horeca in de Amsterdamsestraat geleid.

Ook voor fietsverkeer vraagt de bouw van de Spieringbrug aandacht. Voor doorgaand (snel)fietsverkeer is er vanaf Muiderberg geen route om de vesting heen omdat er geen fietspad langs de Mariahoeveweg ligt. Realisatie van dit fietspad is een belangrijk doel.

Stalling

Ook fietsers moeten hun fiets kunnen stallen. Hiervoor zijn op dit moment nauwelijks voorzieningen. Dat moet verbeteren, want los geparkeerde fietsen staan erg rommelig en stimuleren komst per fiets niet. Ook bij fietsers is er behoefte aan elektrische oplaadpunten. Fietsverhuur maakt Muiden aantrekkelijker om te bezoeken.

Mede daarom is het positief dat er sinds augustus 2013 op de P+R een kluis met OV-fietsen aanwezig is. Iedereen die een OV-chipkaart of een losse OV-fietspas heeft, kan voor een aantrekkelijk tarief per 24 uur een fiets huren. Deze mogelijkheid is heel geschikt is voor fietstochten tot zo'n 10 kilometer vanaf het uitgiftepunt; dus ook bijvoorbeeld voor strandtoerisme in Muiderberg.

4.8.3 Voetgangers

Het is een noodzaak dat de vesting aantrekkelijk is voor voetgangers. Zowel voor de bewoners die boodschappen doen, kinderen naar school brengen of een wandeling maken als de bezoekers van de winkels en horeca of toeristische attracties.

Dit begint bij een veilige stoep. Aansluitend op het autoluw maken van de vesting kunnen de stoepen worden verbreed. Met name langs de Amsterdamse- en Naarderstraat en het zuidelijke gedeelte van de Herengracht moet de veiligheid toenemen en de bereikbaarheid van winkels en horeca worden verbeterd.

Routes

Een bezoeker van de vesting komt meestal (en bij voorkeur) vanaf een parkeerplaats of bushalte buiten de vesting, doorgaans P1 of P2. Ook lange afstandswandelingen komen hier uit. De entrees behoren dan ook herkenbaar en aantrekkelijk zijn. Vanaf P1 leidt de voorkeursroute naar het centrum of Muiderslot/Pampus door het stadspark en de Amsterdamsestraat. Dit omdat de Weesperstraat een woonstraat met smalle stoepen is en omdat bezoekers dan langs winkels en horeca in de Amsterdamsestraat lopen.

Vanaf P2 ligt de gewenste entree bij Fort H. Voorkomen moet worden dat bezoekers buiten de vesting om lopen. Hier draagt de overgang van P2 naar de vesting ook aan bij. Vanaf Fort H zijn er twee opties denkbaar: via de vestingwallen of de Herengracht. Voor schoolklassen en gezinnen met kinderen is de route via de wal te prefereren. Deze is het meest aantrekkelijk voor kinderen en ook het veiligst. De meeste bezoekers van het Muiderslot en Pampus zullen, zeker op de heenweg, eerst naar hun bestemming willen gaan en pas op de terugweg zich naar winkels en horeca begeven.

Vestingwallen zijn erg aantrekkelijk als wandelgebied. Bij reconstructie of onderhoud moet dit aspect altijd onderdeel zijn.

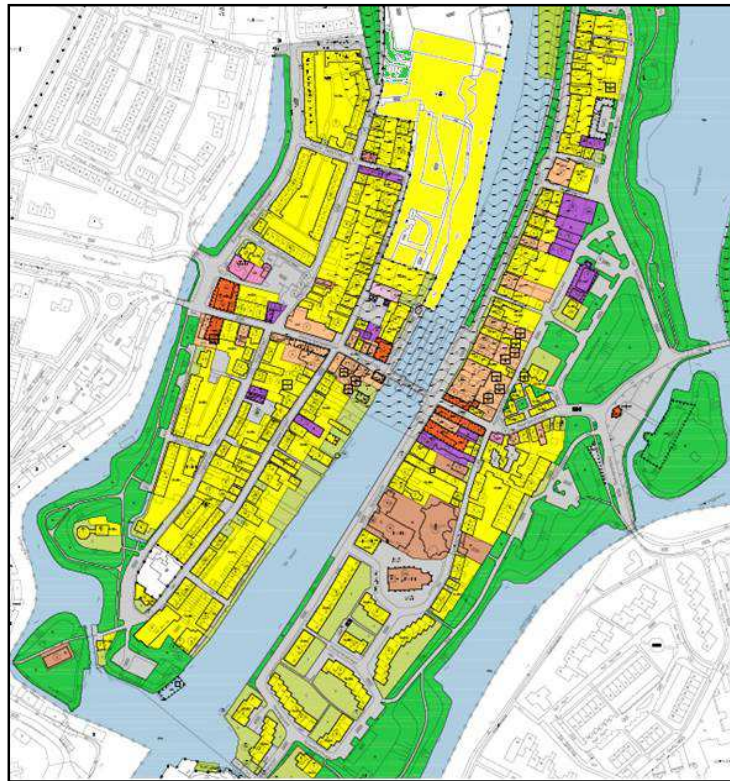
4.9 Aantrekkelijkheid voor inwoners en bezoekers

4.9.1 Bewoners

De vesting is er allereerst voor onze inwoners. De volgende aspecten zijn voor bewoners belangrijk in hun leefomgeving:

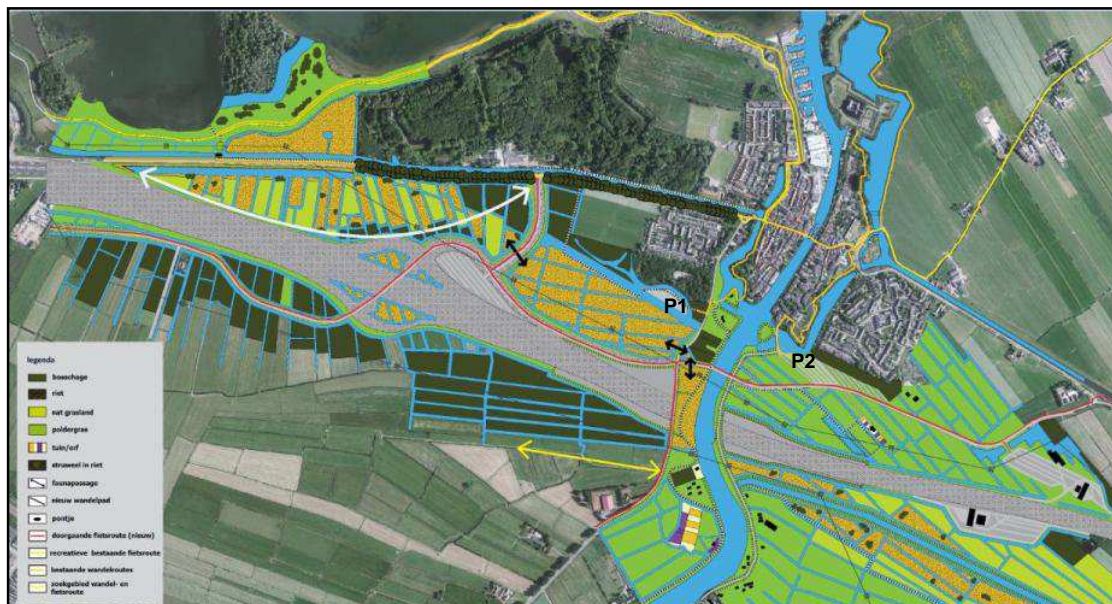
- 1) authenticiteit, historie: naar oude dingen kunnen kijken.
- 2) bijzondere gebouwen: mooie of aparte historische gebouwen die de aandacht trekken.
- 3) decoratieve factor: nieuwe, aantrekkelijke functies in oude gebouwen, herbestemmingen.
- 4) uitstraling: een leefomgeving waar de gemeente en haar inwoners zichtbaar trots op zijn, goed niveau van onderhoud.
- 5) groen karakter: vestingwallen, bomen en water. Geen kleine, slordige stukjes groen.
- 6) leefbaarheid: de vesting als plek waar je graag bent en je niet verveelt: wandelgebieden, brede stoepen, plek voor fietsen, geen doorgaand verkeer.

Ook voor de huidige bewoners en ondernemers in Muiden moet het aantrekkelijker maken van de vesting voordeel opleveren voor hun directe werk- en leefomgeving. De vesting is een woongebied en het is niet de bedoeling om er een soort Venetië van te maken, maar de toeristische stromen en de bedrijvigheid zoveel mogelijk langs en buiten de woonstraten om te centreren. Daarmee wordt tevens het gemengde karakter van het gebied rond de Grote Zeesluis verbeterd. Onderstaande uitsnede van het bestemmingsplan geeft deze trend weer. In geel zijn de gebieden die alleen bestemd zijn om te wonen. De gemengde (beige) en horecabestemmingen (oranje) liggen voornamelijk bij de Grote Zeesluis en langs de Amsterdamsestraat, Sluisstraat en Naarderstraat.

Inwoners van Muiden hechten waarde aan het groene karakter en de uitstraling van hun gemeente. Dit zal dan ook een aandachtspunt blijven. Het stadspark en de vestingwallen moeten aantrekkelijk zijn voor de dagelijkse wandeling.

De verlegging van de A1 en de Spieringbrug bieden mogelijkheden om de vesting als verblijfs- en woongebied te verbeteren. Zo zal het verkeer door de vesting afnemen en bestaat er een mogelijkheid om de vesting autoluw te maken. Dit biedt dan weer de mogelijkheid om stoepen te verbreden en de bereikbaarheid van winkels en horeca te verbeteren. Rondom Muiden kunnen ook wandelroutes gerealiseerd worden in het nieuwe landschap, zoals langs de Vecht. Voor een 'rondje Krijgsman-terrein' zou een verbinding tussen de Natuurboulevard en de Maxisweg/Kruitpad een grote toevoegde waarde zijn.

Recreatieve verbindingen rondom Muiden.

4.9.2 Bezoekers

Muiden heeft een rijke geschiedenis met veel overblijfselen uit het verleden. Dit maakt Muiden aantrekkelijk en bezienswaardig voor bezoekers. Grote publiekstrekkingen zijn het Muiderslot en Forteiland Pampus. Het zichtbaarder en aantrekkelijker maken van de vesting kan een extra impuls kunnen geven voor een bezoek of een langer verblijf in onze stad.

Voor toeristen/bezoekers wordt de aantrekkelijkheid van de vesting bepaald door:

1. authenticiteit/historie: naar oude dingen kunnen kijken.
2. verbeelding, fascinatie en ontdekkingsfactoren: historie gaat leven als mensen het gevoel van vroeger kunnen ervaren en dingen kunnen ontdekken (zoals bij het Muiderslot en Pampus).
3. bijzondere gebouwen: mooie of aparte historische gebouwen die de aandacht trekken (zoals Muiderslot, Pampus, Muizenfort, Kazerne en Westbatterij).
4. decoratieve factor: nieuwe, aantrekkelijke functies in oude gebouwen, herbestedingen (zoals bijvoorbeeld Fort H).
5. uitstraling: een omgeving waar de gemeente en haar inwoners zichtbaar trots op zijn, goed niveau van onderhoud met een herkenbare identiteit.
6. gastvrijheid: goede bereikbaarheid en voorzieningen voor bezoekers.

Muiden heeft, zeker in potentie, alles wat een toerist kan wensen: een historische vestingstad, gelegen aan het water met unieke gebouwen waar veel te beleven is. Lopend door Muiden zijn sporen uit de afgelopen eeuwen zichtbaar. De vestingwerken kunnen dienen als een rode draad voor stadswandelingen of onderdelen van langere wandel- en fietstochten door de omgeving. Het is daarom van belang om de vestingwerken toegankelijk, waar mogelijk, zichtbaar en beleefbaar te maken voor bezoekers en bewoners.

4.9.3 Ontwikkelstrategie toerisme

In de Economische Visie is de volgende analyse over de lokale economie gemaakt: “De gemeente Muiden heeft veel te bieden en die potentie kan nog veel beter worden benut. Verdere vitalisering zal echter alleen lukken als de kwaliteiten van deze gemeente - de centrale ligging, ligging aan het IJmeer en aan de monding van de Vecht, de karakteristieke en cultuurhistorisch sfeer, de lokale natuur en het landschap met agrarische bedrijvigheid – optimaal benut en gekoesterd blijven. Economische ontwikkeling moet te allen tijde passend blijven binnen dit karakter (waarden en identiteit) van de gemeente. Het monumentale van de vesting, het natuurlijke van Muiderberg en de weidse polders, agrarische gebieden en natuur ertussen zullen de leidraad zijn voor verdere ontwikkelingen.”

Om de volledige potentie van de vesting als toeristische trekker te benutten, moeten de kwaliteiten van de vesting worden uitgebouwd. Dit kan op een aantal punten.

Het merk ‘Vesting Muiden’

De vestingwerken van onze stad worden tot nu toe vooral gezien als een historisch decor bij een bezoek aan het Muiderslot of Pampus. Dat is jammer en onverstandig. De Vesting Muiden heeft veel meer te bieden: vestingwerken, andere bijzondere gebouwen, leuke horeca, een mooie haven en een prachtige omgeving. In het positioneren van dit merk komt dan ook de eenheid en verscheidenheid weer terug: het merk ‘Vesting Muiden’ kan dienen als paraplu voor activiteiten in de hele gemeente. Daarbij kan de vesting natuurlijk ook gebruik maken van de aantrekkingskracht van het Muiderslot en Pampus. Met name voor het Muiderslot kan de vesting worden benut om een bezoek aan het Muiderslot nog leuker te maken. Dat moet eigenlijk beginnen op het moment dat een bezoeker Muiden binnenkomt.

De kracht van Muiden is de rijkdom aan militaire historie, lopend van het Muiderslot uit 1290, de vesting uit 1577 tot de sluiting van de kruifabriek in 2004. Het merk ‘Vesting Muiden’ neerzetten begint daarom in samenhang en samenwerking op gemeenteniveau.

Muiden is van onderdeel van Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie. De aantrekkingskracht van deze werelderfgoederen is groot. Door de kernkwaliteiten van de waterlinies te behouden en te versterken, profiteert Muiden van de kracht van het geheel en kan tegelijkertijd het unieke karakter van Muiden worden benadrukt. Onderdeel van deze strategie is ook om de relatie met Amsterdam meer te onderstrepen. Hierdoor kan Muiden profiteren van de ontwikkeling van de Metropoolregio Amsterdam. Dit is bij het merk ‘Amsterdam Castle Muiderslot’ al succesvol gebleken.

In het Panorama Krayenhoff is de vestingdriehoek Naarden – Muiden – Weesp benoemd als kansrijk gebied voor intensieve recreatie en toerisme. Het is daarom van belang om deze aansluiting ook te zoeken door gezamenlijk beleid. In het samenwerkingsverband ‘Fortenland’ is hier een start mee gemaakt.

Randvoorwaarden

Belangrijke randvoorwaarden voor het aantrekkelijker maken van Muiden zijn:

- goede bereikbaarheid via auto, openbaar vervoer, fiets, boot of voet
- goede parkeervoorzieningen met duidelijke bewegwijzering
- overnachtingsmogelijkheden voor kort en langer verblijf
- duidelijk aangegeven, aantrekkelijke wandelroutes binnen de vesting en in de gemeente.
- goede informatievoorziening middels bebording die aansluit bij bijvoorbeeld de Stelling
- toeristisch informatiepunt en een website

Bronvermelding:

Afbeeldingen:

Gemeente Muiden, tenzij hieronder anders vermeld.

Voorzijde: mevr. A. van der Stam, de heer Chr. van Zanten, www.muiderslot.nl.

Kaart p. 4: samenvoeging kaarten Jacob van Deventer, 1560; J.B Prévost, kaart van Muiden (detail) 1726, Nationaal Archief (NA) 4.OSPV M12; A. Blanken Jzn, 1791, NA 4.OPV M176; A.F. Bot, Vesting Muiden 1879, 90° gedraaid, NA 4.OPV M186

Afbeelding p. 5: Uitgeverij Matrijs Utrecht

Foto p. 8: de heer J. de Jong (www.oneindignoordholland.nl)

Foto p. 10: www.muiderslot.nl

Afbeelding p. 14, waarderingkaart bij aanwijzing beschermd stadsgezicht, Rijksdienst voor de Monumentenzorg (nu RCE), 1985.

Kaarten p. 17: kaart met overdracht militaire gronden Muiden, 1923, NA 3.09.20 nr. 569, A.F. Bot, Vesting Muiden 1879, 90° gedraaid, NA 4.OPV M186

Foto's p. 18: de heer Chr. van Zanten (l), www.hollandsewaterlinie.nl (r)

Foto's p. 21, 24, 26: de heer Chr. van Zanten

Kaart p. 24: Standgezichten van Rijks Militaire bomvrije gebouwen, uitgevoerd in de jaren 1873-1877, NA 4.OPV M185A.

Afbeelding p. 26: www.hollandsewaterlinie.nl

Afbeelding p. 28: Zicht op Bastion IX, circa 1900 uit Oude Ansichten Muiden, collectie Paul Wink.

Foto's p. 30: Vleermuizen (www.natuurbericht.nl), Slot Loevesteijn (de heer Chr. van Zanten)

Gebruikte bronnen:

Nota Cultuurhistorie en Landschap Muiden d.d. 28 februari 2013

Cultuurhistorisch Onderzoek en Waardestelling Vesting Muiden, WZNH, juli 2012